

ΕΥΤΥΧΙΣΜΕΝΟ ΚΟΙΜΑΜΕΝΟ ΝΕΡΟ

Ο ΑΛΗΘΙΝΟΣ ΘΑΝΑΤΟΣ
ΤΟΥ ΝΙΚΟΥ ΚΑΖΑΝΤΖΑΚΗ

..... ∞
ΘΕΑΤΡΙΚΟ ΕΡΓΟ ΣΕ ΤΡΕΙΣ ΠΡΑΞΕΙΣ

Γ Ι Α Ν Ν Η Σ Φ Α Ρ Σ Α Ρ Η Σ

ΑΝΟΙΚΤΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

Ευτυχισμένο κοιμάμενο νερό

// Ο αληθινός θάνατος του Νίκου Καζαντζάκη

Γιάννης Φαρσάρης

Θεατρικό έργο σε τρεις πράξεις

ΑΝΟΙΚΤΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

www.openbook.gr

ISBN 978-618-5444-00-6

Σχεδιασμός εξωφύλλου: Λευτέρης Παναγουλόπουλος [[Left Graphic](#)]

Το θεατρικό έργο γράφτηκε στο πλαίσιο του Πέμπτου Εργαστηρίου Πυροδότησης Θεατρικής Γραφής υπό την αιγίδα των Εκδόσεων Ευρασία, με συντονιστή τον συγγραφέα [Θανάση Τριαρίδη](#), κατά το χρονικό διάστημα Μαΐου – Σεπτεμβρίου 2019, με κεντρικό θεματικό άξονα την έννοια της Ανάστασης.

Το θεατρικό έργο διανέμεται ελεύθερα στο διαδίκτυο σε μορφή ψηφιακού βιβλίου υπό άδεια [Creative Commons BY-NC-SA](#) [Αναφορά δημιουργού – Μη εμπορική χρήση – Παρόμοια διανομή]

☆ Οι θεατρικές ομάδες που ενδιαφέρονται να ανεβάσουν το έργο θα πρέπει πρώτα να επικοινωνήσουν με τον συγγραφέα: openbook.gr@gmail.com

ΦΩΤΟ: Γιώργος Κοιμλάκης

Ο **Γιάννης Φαρσάρης** γεννήθηκε το 1973 στην Ιεράπετρα. Σπούδασε Επιστήμη Υπολογιστών στο Πανεπιστήμιο Κρήτης και Εκπαίδευση Ενηλίκων στο Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο. Ζει στο Ηράκλειο και εργάζεται ως καθηγητής Πληροφορικής. Έχει δημιουργήσει την [Ανοικτή Βιβλιοθήκη](#) και συμμετέχει στην εκδοτική ομάδα του λογοτεχνικού περιοδικού [Fractal](#). Συνεργάστηκε με τη δημιουργική ομάδα El Roy για τη συγγραφή της μαύρης κωμωδίας [«Ο άνδρας με την πουά γραβάτα»](#) σε περιβάλλον wiki. Όλα τα βιβλία του κυκλοφορούν [ελεύθερα](#) στο διαδίκτυο.

ΕΥΤΥΧΙΣΜΕΝΟ ΚΟΙΜΑΜΕΝΟ ΝΕΡΟ

ΕΥΤΥΧΙΣΜΕΝΟ ΚΟΙΜΑΜΕΝΟ ΝΕΡΟ

Ο αληθινός θάνατος του Νίκου Καζαντζάκη

Θεατρικό έργο σε τρεις πράξεις

Γιάννης Φαρσάρης

ΑΝΟΙΚΤΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

Εργαστήριο Πυροδότησης Θεατρικής Γραφής του Θανάση Τριαρίδη

ΧΑΡΑΚΤΗΡΕΣ

Νεαρή φοιτήτρια – Νίκος Καζαντζάκης – Παντελής Πρεβελάκης

ΧΩΡΟΣ

Αστικό σαλόνι εποχής

Α' ΠΡΑΞΗ

Μια νεαρή κοπέλα εμφανίζεται στη σκηνή και απευθύνεται στο κοινό. Κρατάει στα χέρια της το βιβλίο «Ο Κρητικός – Η πρώτη λευτεριά» του Παντελή Πρεβελάκη.

Το όνομα μου είναι Ελισάβετ και είμαι κρητικιά. Δε μεγάλωσα στην Κρήτη, ούτε το επίθετό μου τελειώνει σε «-άκη», μα είμαι κρητικιά. Είμαι είκοσι χρονών και σπουδάζω Φιλολογία στο Ρέθυμνο. Από μικρή αυτό ήταν το όνειρό μου, γιατί αγαπούσα πολύ και τα βιβλία και την Κρήτη. Γεννήθηκα και μεγάλωσα στην Αθήνα, μα η καταγωγή της μαμάς μου είναι από ένα μικρό χωριό εδώ στο Ρέθυμνο, όπου πέρναγα μικρή τα καλοκαίρια μέχρι που πέθαναν οι παππούδες μου. Ελισάβετ λέγαν και την κρητικιά γιαγιά μου, μα τη φωνάζαν Αλισάβη. Για χάρη της δήλωσα πρώτο το Πανεπιστήμιο εδώ, για να σπουδάσω και να ζήσω στην πόλη που αγαπώ. Αλισάβη με φώναζε κι εμένα η γιαγιά μου, έτσι με φωνάζει πότε – πότε κι η μάνα μου, για να θυμάμαι και να θυμάται την κρητική μας ρίζα.

Έτυχε να νοικιάσω δωμάτιο πάνω στον κεντρικό δρόμο του Ρεθύμνου –στην Κουντουριώτου– και όταν ήρθε η σπιτονοικοκυρά να πάρει το πρώτο νοίκι, με ρώτησε τι σπουδάζω. Με το που της είπα Φιλολογία, άστραψαν τα μάτια της και πλησίασε στο ανοικτό παράθυρο, δείχνοντας: «Βλέπεις αυτό το παλιό σπίτι απέναντι, πάνω από το μαγαζί με τα φωτογραφικά του Τριανταφύλλου; Εκεί έζησε ο Παντελής ο Πρεβελάκης, ο φίλος του Καζαντζάκη. Τον έχεις ακουστά, φαντάζομαι, ε; Παιδάκι ήμουνα

και τον θυμάμαι να έρχεται εδώ επίσκεψη από την Αθήνα. Μεγάλος συγγραφέας ήτανε, υπάρχει κι ένα άγαλμά του καθιστό μπροστά από το Δημαρχείο, δεν ξέρω αν το 'χεις προσέξει. Τίμησε το Ρέθεμνος αυτός, συγγραφέας μεγάλος πρέπει να ήτανε, γιατί αλλιώς δε θα τον έκανε φίλο κοτζάμ Καζαντζάκης».

Κι από τότε, κάθε που βγαίνω στο παράθυρο να καπνίσω, αγναντεύω απέναντι το παλιό σπίτι με τα γαλάζια ξύλινα παντζούρια και σκέφτομαι εκείνη την Κρήτη την παλιά που περιγράφουν στα βιβλία τους ο Πρεβελάκης κι ο Καζαντζάκης. Από παιδί στην Αθήνα, αυτήν την Κρήτη έπλαθα στο μυαλό μου, διαβάζοντας τις κίτρινες σελίδες των κόκκινων πανόδετων βιβλίων της μαμάς.

Τώρα μπήκα στο 3^ο έτος και από τη σχολή μάς ζήτησαν να διαλέξουμε κατεύθυνση: Πήρα Νεοελληνικές σπουδές και όταν αρχίσαμε τις εργασίες, επέλεξα να κάνω μία πάνω στον Πρεβελάκη. Κι αυτό γιατί έμαθα από την καθηγήτρια ότι ολόκληρο το αρχείο του το χάρισε ο ίδιος ο Πρεβελάκης με τη διαθήκη του στο Πανεπιστήμιο Κρήτης, εδώ στο Ρέθυμνο. Ο αδελφός του μάλιστα, ο Λευτέρης, ανέλαβε την επιμέλεια και την ταξινόμηση του αρχείου. Συγκινήθηκα πολύ την πρώτη φορά που επισκέφθηκα την κλειστή συλλογή κι είπα μέσα μου: «Αλυσάβη, χρέος μεγάλο να 'σαι Κρητικιά, χρέος κι ευθύνη».

Έφαγα μέρες και μέρες να ψάχνω στο αρχείο του, μέχρι που κατέληξα να κάνω την εργασία μου πάνω στον δεύτερο τόμο του «Κρητικού», αυτόν εδώ, με υπότιτλο «Η πρώτη λευτεριά», που κυκλοφόρησε το 1949 και αναφέρεται στην επαναστατημένη Κρήτη του 1896. Ήταν μια εποχή αυθεντικά ηρωική, που πάντα με γοήτευε πολύ.

Όσο μιλάει δείχνει το βιβλίο στον κόσμο.

Πήγαινα καθημερινά στη βιβλιοθήκη του Πανεπιστημίου για να βρω όσα περισσότερα στοιχεία μπορώ να μελετήσω. Και μια μέρα, εντελώς απρόσμενα, ακούστε τι μου συνέβη: Ψάχνοντας στα ράφια, μού πέφτει κατά λάθος αυτό το βιβλίο στο πάτωμα. Και από μέσα ξετρυπώνει ένα παλιό διπλωμένο γράμμα, που όταν το σήκωσα, διαπίστωσα πως ήταν σφηνωμένο μέσα στο “αυτί” του οπισθόφυλλου.

Δείχνει ένα κίτριτισμένο γράμμα, διπλωμένο μακρόστενα για να χωράει μέσα στο πίσω “αυτί” του βιβλίου.

Το άνοιξα με προσοχή και ξεκίνησα με περιέργεια να διαβάζω τα τρεμάμενα πλαγιαστά γράμματα. Ανατρέχοντας βιαστικά το περιεχόμενο, δεν φαντάζεστε το σοκ μου. Άρχισα να τρέμω από το δέος και τον πανικό! Έκρυψα το βιβλίο και το γράμμα στην τσάντα μου και έφυγα να με κυνηγούσαν από το Πανεπιστήμιο, προσέχοντας μη με δει κανείς. Πήρα το λεωφορείο και κρατούσα συνέχεια την τσάντα σφιχτά στην αγκαλιά μου, μην μου την κλέψουν. Ήμουν κίτρινη από τον φόβο και τη συγκίνηση για την ιερή τύχη που μου ‘λαχε. Έφτασα αναστατωμένη και ιδρωμένη στο σπίτι μου, ήπια πρώτα νερό πολύ και άναψα ύστερα ένα τσιγάρο για να ηρεμήσω. Με καρδιοχτύπι μεγάλο, κάθισα οκλαδόν στο κρεβάτι μου και άνοιξα να ξαναδιαβάσω το γράμμα.

Κάθεται οκλαδόν στη μέση της σκηνής, ξεδιπλώνει με αργές κινήσεις και αρχίζει να διαβάζει το γράμμα.

Φράιμπουργκ, 26^η Νοεμβρίου 1957

Αγαπημένε αδερφέ !

Σας γράφω βιαστικά και άνου - κάτου. Σήμερα έκλεισε ένας μήνας από τη μέρα που πέθανα. Δεν πέθανα όμως στ’ αλήθεια, αγαπημένε σύντροφε,

είπα του Χάρου να περιμένει, γιατί δεν πρόλαβα να λυτρωθώ. Κάποιο θεριό μέσα μου μουγκρίζει και δε μ' αφήνει να πεθάνω. Δεν πρέπει να σκιάζεστε με αυτό, Εσείς τουλάχιστον δεν πρέπει να σκιάζεστε. Γνωρίζομαστε τριάντα ένα χρόνια ακριβώς, με ξέρετε καλά, είμαστε φτιαγμένοι από την ίδια κρητικιά στουρναρόπετρα. Δεν τέλεψα το χρέος μου και δεν μπορώ να φύγω.

Αυτό είπα και στην Ελένη όταν αρρώστησα στην Κοπεγχάγη και φτιάξαμε μαζί το σχέδιο του θανάτου μου, μ' έναν απώτερο σκοπό. Γι' αυτό ζήτησε να με φέρουν εδώ στο Φράιμπουργκ, όπου μπήκε στο κόλπο ο Γερμανός γιατρός, ο καθηγητής Χαϊλμάγιερ που με παρακολουθεί χρόνια, ας είναι καλά. Δίπλα μου στο κρεβάτι της κλινικής κείτονταν ένας Γάλλος ετοιμοθάνατος, πάνω από ενενήντα χρονών, που με ήξερε γιατί είχε δει την ταινία «*El que debe morir*» του Ντασέν φέτος στη Γαλλία και πήρε χαρά μεγάλη όταν γνωριστήκαμε. Χήρος για χρόνια, χωρίς παιδιά κι αδέρφια, δεν είχε κανέναν στον κόσμο. Τον έβλεπα να αργοσβήνει και του σιγοψέλλισα ένα βράδυ πριν πεθάνει την ιδέα μου και ευτύς δέχτηκε. Αυτόν έθαψαν στη θέση μου! Είχε μια φοβερή έμπνευση η Ελένη για να μην μας καταλάβουν, θα Σας τα πω όλα από κοντά όταν συναντηθούμε. Κι είμαι τώρα κρυμμένος από τον καθηγητή σ' ένα άλλο δωμάτιο της κλινικής και αναρρώνω κι έχω δίπλα μου μόνο εκείνον και μια νοσοκόμα του μπιστικιά. Την Ελένη δεν την έχω δει από τότε, με περιμένει στην Αθήνα να κατέβω.

Μα δεν έχω πολύν καιρό να ζήσω και πρέπει να βιαστώ γιατί έχω χρέος ιερό. Ο κόσμος βρίσκεται στα χείλια του γκρεμού. Είχα ένα πλάνο για χρόνια στο μυαλό μου, μα δε Σας μίλησα ποτέ για αυτό. Τώρα που πέθανα, ήρθε η ώρα να το βάλω μπρος και θέλω τη βοήθειά Σας. Και σήμερα και πάντα στέκεστε μπροστά μου, η στερνή κι η πιο μεγάλη ελπίδα μου. Η μπόρα έρχεται. Η Μικρή Πραγματικότητα θα παρασυρθεί από τη Μεγάλη. Ένα μόνο θα Σας πω: Πάνε από τότε είκοσι αιώνες ή είκοσι λεφτά.

Ευτύς ως αναστηθεί λίγο ακόμα το σώμα μου, θα έρθω στην Αθήνα κρυφά να Σας συναντήσω. Λαχταρώ να 'ρθει η στιγμή. Όλοι οι άλλοι μού

είναι ξένοι και δεν τους θέλω. Για τώρα, τίποτα άλλο. Πλαντώ εδώ που είμαι μόνος και με παίρνουν τα κλάματα.

Τώρα που νίκησα τον θάνατο, μπορώ να φωνάξω δυνατά αυτό που Σας έγραφα σε κάθε μου γράμμα:

Para siempre!

Για πάντα δικός Σας!

Νίκος Καζαντζάκης

[Υ.Γ.] Μην αναφέρετε λέξη σε κανέναν και κάψτε αυτό το γράμμα αμέσως μόλις το διαβάσετε!

Μετά την ανάγνωση του γράμματος, η κοπέλα πηγαίνει και κάθεται οκλαδόν σε μια γωνιά της σκηνής. Σβήνουν τα φώτα και στο φόντο προβάλλονται οι σκηνές από την κηδεία του Καζαντζάκη στο Ηράκλειο. (Διάρκεια βίντεο: 3'15'') Προτείνεται το βίντεο να προβληθεί χωρίς τη φωνή του αφηγητή, αλλά με μελαγχολική μουσική, όπως το “Soledad” του Astor Piazzolla.

Β' ΠΡΑΞΗ

Σκηνικό: Ένα παλαιό σπίτι εποχής μεσοπολέμου, με δύο βαριές πολυθρόνες κι ένα τραπεζάκι στη μέση της σκηνής και μια βιβλιοθήκη φορτωμένη με βιβλία σε μια άκρη. Ο Πρεβελάκης στέκεται όρθιος μπροστά στη βιβλιοθήκη και μελετάει ένα βιβλίο. Φοράει μια ρόμπα και παντόφλες. Χτυπάει το κουδούνι της εξώπορτας και πηγαίνει να ανοίξει. Εμφανίζεται ο Καζαντζάκης με λευκά γένια (όχι πολύ μακριά) και τα αναγνωρίσιμα γυαλιά του. Φοράει καπέλο, κασκόλ, καπαρντίνα, κοστούμι από μέσα και στο δεξί χέρι του κρατάει έναν δερμάτινο ταλαιπωρημένο χαρτοφύλακα. Η κοπέλα συνεχίζει να κάθεται οκλαδόν στην άκρη της σκηνής και να παρακολουθεί τους ηθοποιούς.

Π: *(Δεν τον αναγνωρίζει)* Παρακαλώ; Τι θα θέλατε;

Κ: *(Βγάζει το καπέλο, αφήνει τον χαρτοφύλακα στο πάτωμα και ανοίγει τα χέρια για αγκαλιά)* Παντελή, αγαπημένε σύντροφε και γιε μου!

Π: *(Με μεγάλη έκπληξη)* Ωωω! Αγαπημένε μου δάσκαλε, εσείς;

Κ: *(Συγκινημένος)* Παντελή, Παντελή, λατρεμένε μου! Επιτέλους, σας συναντώ ξανά!

Π: Όστε ζείτε στ' αλήθεια; Μα πώς είναι δυνατόν;

Αγκαλιάζονται ένθερμα για πολλή ώρα και κατόπιν τον βοηθάει να βγάλει την καπαρντίνα και το κασκόλ (τα κρεμάει μαζί με το καπέλο σε έναν καλόγερο) και να καθίσει στην πολυθρόνα.

Π: Ελάτε καθίστε, φαίνεστε κουρασμένος. Θέλετε να σας προσφέρω κάτι;

Κ: Όχι, σας ευχαριστώ, να πάρω μονάχα μίαν ανάσα. Ήταν επίπονο το ταξίδι από τη Γερμανία. Σήμερα το μεσημέρι έφτασα στην Αθήνα οδικώς. Συναντήθηκα τώρα δα με την Ελένη σ' ένα πάρκο —για να μη μας καταλάβει η αδερφή της— και ήρθα κατευθείαν εδώ να σας συναντήσω.

Π: Θέλω να μου τα πείτε όλα. Δεν φαντάζεστε πόσο με αναστάτωσε το γράμμα σας. Ήθελα να έρθω στο Φράιμπουργκ να σας βρω, μα φοβήθηκα μην τινάξω το σχέδιό σας στον αέρα.

Κ: Καλά κάνατε και δεν ήρθατε. Ευτυχώς δεν με αναγνώρισε κανείς, έτσι που έχω μείνει λειψός στο κορμί και στολίστηκα με τη γενειάδα.

Π: Μα πώς το αποφασίσατε όλο αυτό; Γιατί δε μου είπε κάτι η Ελένη στην κηδεία;

Κ: Γιατί είχαμε συμφωνήσει να μη σας το πει. Όλα έπρεπε να φαίνονται φυσιολογικά και χωρίς παρεκκλίσεις.

Π: Μου φαίνεται αδιανόητο που δεν κατάλαβε κανείς μας τίποτε!

Κ: Όλη η επιτυχία του εγχειρήματος στηρίχθηκε στην εξαιρετική έμπνευση της Ελένης!

Π: *(Με απορία)* Δηλαδή;

Κ: Θυμάστε το φέρετρο που ήταν δυσανάλογα μεγαλύτερο από το λιπόσαρκο κορμί μου;

Π: Ναι, βεβαίως, ήταν κάτι που σχολιάστηκε πολύ στο Ηράκλειο.

Κ: Και δεν ήταν πειστική η απάντηση που εδόθη;

Π: Ναι, ειπώθηκε πως η σύζυγός σας δε θέλησε να ταριχευθεί το άψυχο σώμα σας στη Γερμανία και γι' αυτόν τον σκοπό, κλείστηκε σε αεροστεγές μεταλλικό κουτί για να μην αποσυντεθεί κατά το πολυήμερο ταξίδι στην Ελλάδα.

Κ: Αυτή ακριβώς ήταν η φαινή ιδέα της Ελένης και ο βασικός στόχος μας επετεύχθη: Να υπάρχει δικαιολογία να μην ανοιχθεί το φέρετρο.

Π: Ω, τώρα καταλαβαίνω. Εξαιρετική σύλληψη!

Κ: Ο ευγενικός υπέργηρος Γάλλος που δέχθηκε να πάρει τη θέση μου, σαφώς και ταριχεύθηκε, για να μη μυρίζει. Κι επίσης ήταν αρκετά πιο μεγαλόσωμος από μένα, οπότε το μεταλλικό κουτί ήταν η ιδανικότερη λύση. Ας είναι καλά ο καθηγητής Χαϊλμάγιερ που τα έλυσε αυτά τα ζητήματα, του χρωστάω τόσα πολλά!

Π: Μου φαίνεται αληθινά απίστευτο που σας έχω εδώ δίπλα μου ζωντανό! *(Του σφίγγει θερμά το χέρι με τα δύο χέρια)* Δεν έχω κλείσει μάτι από τότε που έλαβα το γράμμα σας. Οι μέρες μου γέμισαν με μιαν ανείπωτη ανησυχία. Ήμουν σχεδόν βέβαιος πως μου σκαρώσατε ένα είδος μεταθανάτιας φάρσας, με γράμμα που είχατε γράψει πριν πεθάνετε.

Κ: *(Χαμογελάει πλατιά)* Ναι, θα μπορούσα! Πώς και δεν το είχα σκεφτεί;

Π: Έπρεπε να περιμένω τα πάντα από εσάς!

Κ: Για πείτε μου τώρα τις εντυπώσεις σας από την κηδεία μου. Δεν πρόλαβα να μιλήσω πολύ με την Ελένη γι' αυτό τώρα που συναντηθήκαμε. Ποια ήταν στάση της Εκκλησίας, της Πολιτείας, των πνευματικών ανθρώπων, του λαού; Ποιος ήταν ο αντίκτυπος του θανάτου μου;

Π: Η στάση της Εκκλησίας αναμενόμενη, ο Αρχιεπίσκοπος Αθηνών ολίγιστος. Φοβήθηκε, λέει, τις διαμαρτυρίες των παραθρησκευτικών οργανώσεων και δεν επέτρεψε να εκτεθεί η σορός σας σε λαϊκό προσκύνημα. Θυμώσαμε όλοι πολύ με αυτήν την απρέπεια. Μερικοί μόνο πολιτικοί άνδρες εστάθηκαν στο ύψος των περιστάσεων και διεκδίκησαν το αυτονόητο για έναν πνευματικό γίγαντα, όπως εσείς, που επιστρέφει οριστικά στον τόπο του, μετά από χρόνια αυτοεξορίας. Ο Γεώργιος Παπανδρέου και ο κυβερνητικός εκπρόσωπος Σπεράντζας κατέβαλαν συγκινητικές προσπάθειες, όμως δεν ευδοκίμησαν. Εννοείται πως το

Πανεπιστήμιο και η Ακαδημία Αθηνών έλαμψαν με την απουσία τους. Μας είναι, σημασία έχει που είστε ζωντανός!

Κ: Για την Αθήνα ήμουν βέβαιος, τα συναισθήματά τους έχουν νεκρωθεί από καιρό. Στην Κρήτη τι συνέβη;

Π: Στην Κρήτη σάς υποδέχθηκαν ως ήρωα! Απίστευτη η συγκίνηση όλων. Κατά διαταγή του Προέδρου της Κυβερνήσεως Κωνσταντίνου Καραμανλή, η κηδεία σας έγινε δημοσία δαπάνη. Ο Υπουργός Παιδείας Γεροκωστόπουλος, ο Γεώργιος Παπανδρέου, ο Σοφοκλής Βενιζέλος, ο Κωνσταντίνος Μητσοτάκης, ο Ιωάννης Κακριδής παραβρέθηκαν στην κηδεία. Ο Μενέλαος Παρλαμάς εκφώνησε έναν συγκινητικό επικήδειο. Οι σπουδαστές της Παιδαγωγικής Ακαδημίας της πόλης κρατούσαν στα χέρια τους τα βιβλία σας. Την εξόδιο ακολουθία ετέλεσε ο ίδιος ο Αρχιεπίσκοπος Κρήτης Ευγένιος με 17 ιερείς, όμως δεν ακολούθησε στην ταφή. Και βρέθηκε από μόνος του ένας νεαρός στρατιωτικός παπάς να διασώσει την τιμή της Εκκλησίας.

Κ: Εντυπωσιακά όσα μου λέτε! Μιλήστε μου, όμως, για τον απλό κόσμο, αυτός πρωτίστως με νοιάζει.

Π: Πάνδημος θρήνος. Χιλιάδες άνθρωποι συμμετείχαν στην περιφορά της σορού με τον κιλλίβαντα πυροβόλου στη γενέτειρα πόλη σας. Ένα μόνο περιστατικό θα σας διηγηθώ, που αποτελεί ύψιστη τιμή όσο καμιά στον κόσμο: Όταν το φέρετρο, συνοδεία χιλιάδων, έφθασε ψηλά στην Τάπια του Μαρτινέγκο και οι νεκροθάφτες ετοιμάζονταν να το κατεβάσουν στον τάφο, πετάχτηκε ο καπετάν Μανούσασκας, ένας λεβέντης κρητίκαρος δυο μέτρα μπόι, άρπαξε την κάσα και μόνος του την τοποθέτησε μέσα στο μνήμα. Και ούρλιαξε στο κόσμο: «—Τουτουσές τσ' ανθρώπους δεν τσοι θάβουνε νεκροθάφτες!».

Κ: *(Βουρκώνει συγκινημένος)* Αλήθεια; Γι' αυτόν τον κόσμο αξίζει κανείς να αγωνίζεται. Γι' αυτούς τους ανθρώπους του λαού έγραφα σ' ολόκληρη τη ζωή μου, ούτε για τους ηγέτες, ούτε για τους παπάδες και τους πνευματικούς ταγούς. *(Σκουπίζει τα μάτια του συγκινημένος με ένα λευκό*

μαντίλι και κάνει μια παύση) Ο Άγιος Φραγκίσκος της Ασίζης ήταν όλος επιμονή και πείσμα, γιατί στην εποχή του —στα 1200 μ.Χ. περίπου— υπήρχαν μεγάλοι κοινωνικοί αγώνες μεταξύ των παχιών και των αδύναμων, μεταξύ των *maiores* και των *minores* στον τόπο του. Ο Άγιος πήρε με ηρωισμό το μέρος των φτωχών, ονόμασε το Τάγμα του «*Minores*» κι ανάγκασε τους πλούσιους στην Ασίζη να υποκύψουν. Αυτό ήθελα πάντα κι εγώ να κάνω μέσα από το έργο μου και την ασκητική ζωή μου. Μα δεν τα κατάφερα.

Π: Μιλήστε μου για το σχέδιο που μου γράφατε στο γράμμα σας. Αυτό που συζητήσατε με την Ελένη στο νοσοκομείο.

Κ: Όλα θα σας τα πω, γι' αυτό είμαι εδώ. Γι' αυτό είμαι ακόμα ζωντανός. Η Ελένη στην αρχή δεν ήθελε να συζητήσει το σχέδιο, γιατί μιλούσαμε για τον θάνατό μου. Μα της είπα πως πρέπει να τον συνηθίσει. Θα τον συνηθίσω κι εγώ. Είναι ιερός ο σκοπός.

Π: Δεν φαντάζεστε πόσο τυχερός είστε που έχετε μια τέτοια γυναίκα στο πλάι σας. Η ιστορία, δυστυχώς, δεν επεφύλαξε την ίδια τύχη και για εμένα με τις γυναίκες.

Κ: Αχ η Ελένη μου, το εφταγύναικό μου. Αγόγγυστα ζει πλάι μου τόσες δεκαετίες και υπομένει τα μύρια όσα. Τη φτώχεια μου, τις ουτοπίες μου, τις μοναχικές στενοχώριες μου, την εξορία μου, τα αέναα ταξίδια μου — του μυαλού και του κορμιού.

Π: Ήσασταν γυμνός, όπως ο Άγιος Σεβαστιανός, κι εκείνη πάντα σας προστάτευε από τα βέλη.

Κ: Χάρηκε, η καημένη, τον τελευταίο χρόνο. Την είχα τόσα χρόνια κλεισμένη στο «κουκούλι» μας, στην Αίγινα και στην Αντίμπ, μα φέτος βγήκαμε στο φως! Καταρχήν το Βραβείο Ειρήνης στη Βιέννη τής έδωσε χαρά, μα προπαντός το ταξίδι μας στις Κάννες για την πρεμιέρα της ταινίας του Ντασέν και της Μελίνας Μερκούρη. Εκεί να δείτε πως έκανε μέσα στην τουαλέτα της και πως καμάρωνε μπροστά στους φωτογράφους. Αχ, η Λενότσκα μου, περίμενε πώς και πώς να επιστρέψουμε θριαμβευτικά στην Ελλάδα με το Νόμπελ στις αποσκευές μας. Ένα Νόμπελ δώρο για τον

ελληνικό λαό και αγκάθι στους σκοταδιστές που μας πολεμούσαν. Και τελικά γύρισε μόνη της μ' ένα φέρετρο. Για χάρη της δεν πέθανα. Για να τη δω αληθινά περήφανη για μένα, να δικαιωθούν τα χρόνια που αφιέρωσε στο πλάι μου. *(Σκουπίζει τα μάτια του συγκινημένος με το λευκό μαντίλι)*

Π: *(Του πιάνει παρηγορητικά το χέρι)* Είναι περήφανη για εσάς η Ελένη. Όσο περήφανη δεν έχει υπάρξει ποτέ γυναίκα για τον άνδρα της στον κόσμο ετούτο.

Κ: *(Παίρνοντας βαθιά ανάσα, κάνει παύση και ρίχνει το βλέμμα του από την άλλη πλευρά)* Βλέπω κι έχετε κορνιζαρισμένη εκείνη τη φωτογραφία που είχαμε βγάλει νέοι, κάτω από τον μινωικό πρίγκιπα των κρίνων! Σε ένα βουνό στην Τσεχία δεν ήταν;

Π: *(Σηκώνεται και ξεκρεμάει την κορνίζα και του τη δίνει στα χέρια. Ταυτόχρονα προβάλλεται η ίδια εικόνα στο φόντο της σκηνης για να την βλέπει το κοινό)* Ναι, ήταν στο Γκέτεσγκαμπ της Τσεχίας τον Ιανουάριο του '32, τότε που με είχατε φιλοξενήσει. Η ίδια η Ελένη μάς είχε τραβήξει αυτή τη φωτογραφία.

Κ: Μα δείτε το βλέμμα μας! Δείτε πόσες σπίθες πετάει! Λες και τα τσιμπούκια που κρατάμε ανάβουν από τη φλόγα των ματιών μας. Ήταν όνειρο αυτό το Γκέτεσγκαμπ! Ησυχία, γλύκα, έλατα, χιόνι, εργασία ακατάπαυτη, συντροφιά και μοναξιά. Παράδεισος! *(Κουνάει το κεφάλι νοσταλγικά)* Αχ, τώρα που μας βλέπω εδώ να καπνίζουμε, πεθύμησα να κάνω λίγο καπνό, τόσον καιρό στα νοσοκομεία. Έχετε την καλοσύνη να μου ανάψετε μια πίπα, να ζεστάνει τα πνευμόνια μου;

Π: Ναι, βεβαίως, με χαρά ! *(Σηκώνεται και αρχίζει να ετοιμάζει τις πίπες)*

Κ: *(Κοιτώντας τη φωτογραφία που κρατάει στα χέρια)* Αχ, αυτό το βλέμμα μας. Αυτή είναι η αληθινή «κρητική ματιά» που αντιμετωπίζει τον κίνδυνο και τον θάνατο χωρίς φόβο ή ελπίδα. Αυτό το βλέμμα είμαστε εμείς οι δυο, Παντελή αδερφέ μου, ένα ηφαιστειο με δυο τρύπες, τα μάτια μας.

Π: *(Επιστρέφει με έναν δίσκο —που έχει πάνω δύο αναμμένες πίπες και δυο ποτήρια νερό— και τον αφήνει στο τραπεζάκι)* Δε χάθηκε ποτέ αυτό το βλέμμα μας, όσα χρόνια κι αν πέρασαν.

Κ: *(Τραβάει μια ρουφηξιά και αφήνει τον καπνό να βγει τελετουργικά)* Το σκεφτόμουν πάντα, αδερφέ μου, όσο ζούσαμε μακριά: Δεν ειπωθήκαμε όσο έπρεπε στη ζωή μας. Πάντα έλεγα πως θα 'ρθει μέρα να το μετανιώσουμε που αφήκαμε έτσι τα χρόνια και περάσαν.

Π: *(Συγκινημένος)* Ναι, κι εγώ το σκεφτόμουν αυτό. Ειδικά τις πρώτες μέρες μετά τον θάνατό σας. Μετάνιωνα κάθε στιγμή, που δεν ήρθα να μείνω περισσότερο καιρό πλάι σας, που δε σας ακολούθησα στα μακρινά ταξίδια σας.

Κ: Ποτέ δεν καταφέραμε το Πενταετές που λέγαμε, αγαπημένε μου Παντελή. Θυμάστε εκεί στο Γκέτεσγκαμπ πριν 25 χρόνια συμφωνήσαμε να συνεργαστούμε στενά για πέντε χρόνια και να βγάλουμε έργα διαμάντια. Το σχέδιό μας αυτό το πενταετές το έλεγα «Πιατλένικα», θυμάστε;

Π: *(Συγκινημένος)* Θυμάμαι και μετανιώνω που δεν έζησα μαζί σας όσο θα ήθελα.

Κ: Μην μετανιώνετε! Γι' αυτό είμαι εδώ! Πάντα σας έλεγα πως έχω σκοπό να ζήσω μέχρι τα 83 και είμαι ακόμα 74. Ελάτε να σχεδιάσουμε μαζί από κοινού το Νέο Πενταετές. Ήρθε ο καιρός να γυρίσω από την εξορία μου.

Π: Είμαι ολόψυχα μαζί σας, δάσκαλε, σε ό,τι κι αν θελήσετε να πράξουμε.

Κ: Μαζί πρέπει να το αποφασίσουμε πια, Παντελή, με γενναιοδωρία κι υπερηφάνεια. Είμαστε Κρητικοί, κάτι διαφορετικό από τους Ευρωπαίους και τους Έλληνες. Είμαστε αφρικανικές ψυχές όλο φλόγα, όλο Γκρέκο!

Π: *(Του σφίγγει συγκινημένος το χέρι)* Μου αρκεί που είστε ζωντανός, εδώ δίπλα μου. Αυτό μόνο αρκεί.

Κ: Νιώθω πως ο κόσμος ετούτος είναι ένα δίχτυ αράχνης όπου πιαστήκαμε σαν τις μύγες. Ο θάνατος δε μπορεί να μας λυτρώσει, γι' αυτό πρέπει να ξαναγεννηθούμε.

Π: Ναι, να ξαναγεννηθούμε.

Κ: Ξέρετε, αγαπητέ, ποιο θεωρώ το μεγαλύτερο πρόβλημα της εποχής μας; Οι πνευματικοί άνθρωποι, όχι μόνο στη χώρα μας, παντού, είναι νωθροί, άθλιοι, δεν καίγονται. Ο καιρός γι' αυτούς είναι ένα βούρκο όπου βουλιάζουν αργά, με ηδονή χοίρων. Κάθε επαφή μαζί τους, μας λασπώνει. Όταν συλλογίζομαι ειδικά τους γραμματιζόμενους Έλληνες, ανατριχιάζω. Διαβάζω τα περιοδικά τους, κάποτε τα γράμματά τους, η αηδία πληθαίνει. Τίποτα απ' ό,τι τους ενδιαφέρει, δε μ' ενδιαφέρει. Κανένα από τα προβλήματά τους τα πνευματικά δε μ' απασχολεί. Λέω: αν αυτοί 'ναι άνθρωποι, εγώ 'μαι ρινόκερος.

Π: Χα χα! *(Χαμογελάει)* Θα συμφωνήσω, παρ' όλη την υπερβολή των λόγων σας.

Κ: Ό,τι εμείς θέμε, τους φαίνεται παράλογο ή αναχρονιστικό, γιατί είναι αιώνιο. Κι όπως δεν μπορούν να προφέρουν τις μεγάλες λέξεις, τις πολυσύλλαβες, γιατί κόβεται η αναπνοή τους, όμοια δεν μπορούν να βαστάξουν και τη δική μας πνοή. Σε ποια Κόλαση, σε ποια καταβόθρα να τους ρίξουμε; Κι ο Άδης ακόμα θα τους αναξεράσει.

Π: *(Κουνάει το κεφάλι καταφατικά, συμφωνώντας)*

Κ: Ξέρετε, καλύτερα απ' τον καθένα, πώς πορεύτηκα σ' ολόκληρη τη ζωή μου: Καθόλου δε μου χρειαζόνταν οι πολιτείες και οι κουβέντες και οι προσπάθειες με τους ανθρώπους. Soledad, soledad, pureza. Μοναξιά, μοναξιά, αγνότητα. Έτσι έζησα πάντα.

Π: Μοναξιά και αγώνας, αυτές οι λέξεις χαρακτηρίζουν τη ζωή σας.

Κ: Ναι, πολλή μοναξιά, απότομος στροβιλισμός και πάλι μοναξιά, αυτός ήταν πάντα ο ρυθμός μου. Μονάχα στην πυρακτωμένη ατμόσφαιρα της μοναξιάς μπορούσα ν' αναπνέω και να δημιουργώ.

Π: Αλήθεια, πάντα σας ζήλευα γι' αυτό.

Κ: Αυτός ο τελευταίος μήνας στο νοσοκομείο του Φράιμπουργκ ήταν για μένα κοπριά και χρυσάφι. Αγκαλιά με τον γέρο-θάνατο, συλλογίστηκα τη ζωή μου ολάκερη. Βούτηξα —κρατώντας την ανάσα μου— στα σκοτεινά βάθη της μνήμης μου και προσπάθησα να βγάλω στην επιφάνεια τα κοράλια με τα συναισθήματα. Λίγοι με αγάπησαν, οι πολλοί με αδίκησαν, αυτό ένιωσα ξεκάθαρα. Κι αδίκησα κι εγώ τον εαυτό μου πολύ.

Π: Μα γιατί το λέτε αυτό;

Κ: Κρατήστε το αυτό στην κουβέντα μας, θα σας εξηγήσω παρακάτω.

Π: Μα, μια ζωή σάς θυμάμαι γεμάτο πίστη και δύναμη.

Κ: Ναι, όπως κι εσείς άλλωστε! Ο οργανισμός μας είναι λυγερός και δυνατός σαν ατσάλι και δε φοβάται. Κι όταν περνούσαμε μέσα από τη φωτιά, γινόταν κατεργασία πάνω μας για να σκληρύνουμε και να γίνουμε ακόμα πιο λυγεροί και δυνατοί.

Π: *(Χαμογελάει)*

Κ: Δεχθήκαμε πόλεμο μεγάλο. Άνθρωποι ανυπόφοροι, κακιασμένοι, φλύαροι, άδειοι, γιομάτοι μονάχα από τον εαυτό τους, δηλαδή από αέρα μπαγιάτικο. Μα εμείς χαιρόμασταν πάντα να τους βλέπουμε να μας πολιορκούν και να τοξεύουν τον ίσκιο μας.

Π: Ναι, η αδιαφορία ήταν η απάντησή μας.

Κ: Σωστά, μα δείτε πού οδήγησε αυτή μας η αδιαφορία: Κάθισα ένα βράδυ στην κλινική στο Φράιμπουργκ —μερικές μέρες πριν πεθάνω— και συλλογίστηκα τους πιθήκους που εξευτελίζουν τώρα το Πνεύμα στην Ελλάδα. Και άρχισε να καπνίζει η κεφαλή μου! Δίποδα, κακά κι ανόητα, ορίζουν τη μοίρα της ταλαίπωρης χώρας μας.

Π: Και τι πιστεύετε πώς θα μπορούσαμε να κάνουμε εμείς;

Κ: Από παλιά έχω μέσα μου ριζωμένη την αγωνία και τη λαχτάρα να κάνω κάτι για τους πολλούς, για τον λαό. Μα έκανα πάντα το ίδιο λάθος:

Άφηνα τα γεγονότα να μου δείξουν το δρόμο και δεν τα όριζα εγώ. Κι όταν ζοριζόμουν και πνιγόμουν, με κυρίευε επίμονα η ιδέα ν' ανέβω σ' ένα βουνό να κρυφτώ και να μην κατέβω ποτέ πια στους ανθρώπους. Και αυτό έκανα. Και ξανά από την αρχή. Η ίδια λαχτάρα, η ίδια απογοήτευση, η ίδια έμμονη ιδέα.

Π: Σε ποια γεγονότα αναφέρεστε;

Κ: Μα στην εμπλοκή μου στην πολιτική. Σαράντα χρόνια με ταλανίζει αυτή η ίδια ιστορία. Το '19 μ' έκανε ο Λευτέρης ο Βενιζέλος Γενικό Γραμματέα του Υπουργείου και μ' έστειλε μαζί με άλλους να επαναπατρίσουμε τους χιλιάδες διωγμένους Έλληνες του Καυκάσου. Το '24 φυλακίστηκα για λίγο στο Ηράκλειο, γιατί έκαμα την κουτουράδα να αναλάβω την πνευματική ηγεσία μιας κομμουνιστικής οργάνωσης δυσαρεστημένων προσφύγων. Το '45 ίδρυσα ένα κόμμα, τη «Σοσιαλιστική Εργατική Ένωση», με τη φαντασμένη ελπίδα να μειώσω, λέει, την ένταση μεταξύ δεξιάς και αριστεράς, στα μαύρα εκείνα χρόνια. Το '45 και πάλι γυρίσαμε ολόκληρη την Κρήτη, απεσταλμένοι της κυβέρνησης, για να καταγράψουμε τις ωμότητες των κατακτητών. Και λίγο μετά ορκίστηκα και Υπουργός άνευ χαρτοφυλακίου στην Κυβέρνηση Σοφούλη, μα δεν άντεξα πάνω από δυο μήνες.

Π: Σωστά, ούτε δυο μήνες!

Κ: Και τι κατάφερα; Οχτώ τρύπες στο νερό. Απογοητεύτηκα, σιχάθηκα και κρύφτηκα και πάλι στο κουκούλι μου. Κι έμεινα εκεί ολομόναχος με τον εαυτό μου και έμαθα να μου αρέσει η συντροφιά του, γιατί ήξερα πόσο είναι καλός, τίμιος, εργατικός και περήφανος.

Π: *(Κουνάει το κεφάλι καταφατικά, συμφωνώντας)*

Κ: Κι έγγραφα, έγγραφα ακατάπαυστα νυχθημερόν, για να προλάβω να πω όλα όσα γεννούσε το στήθος μου, για να μην τα πάρω μαζί μου και χαθούν στο χώμα. Γιατί σίγουρα το ξέρετε πως θα 'θελα, όταν πεθάνω, να μη βρει τίποτε σπουδαίο ο Χάρος να πάρει.

Π: Ναι, το γνωρίζω αυτό πολύ καλά!

Κ: Κι όμως ο Χάρος ήρθε και με πήρε και με βρήκε σαν την όρνιθα που σφάζουν και είναι γεμάτη κρόκους που δεν πρόλαβαν να γίνουν αυγά!

Π: *(Με ελαφρό μειδίαμα)* Και ποιοι είναι αυτοί οι κρόκοι που δεν πρόλαβαν να γίνουν αυγά;

Κ: Το στήθος μου ήταν πάντοτε γεμάτο έργα κι όμως έχασα τις μέρες μου, από ανάγκη, σε ασήμαντη ρουτίνα. Πολέμησα σ' όλη μου τη ζωή, να μην αφήσω την ψυχή μου να πεθάνει. Ήξερα πως γίνεται ο θνητός άνθρωπος αθάνατος. Κι αυτό είναι το μέγα μαρτύριο της ζωής μου. Γιατί δεν αρκεί να ξέρεις, πρέπει και να γίνεις.

Π: Κι εσείς πιστεύετε ότι δεν γίνετε;

Κ: *(Υψώνοντας λίγο τον τόνο της φωνής)* Όχι, αγαπημένε μου αδερφέ, δεν έγινα. Όποιος δεν μπορεί να δημιουργήσει τη μοίρα του, δεν γίνεται αληθινός άνθρωπος. Πόσο μάλλον αθάνατος! Όποιος δεν μπορεί να βρει τον τρόπο να βγάλει απ' το φαρμάκι του μέλι, η ζωή του πάει χαμένη.

Π: Σας βλέπω ταραγμένο!

Κ: Ναι, είμαι πολύ ταραγμένος, το αίμα μου με πνίγει. *(Υψώνει περισσότερο τον τόνο της φωνής)* Αφήσαμε όλες τις μετριότητες ανενόχλητες να κάνουν κουμάντο κι εμείς κρυβόμασταν. Έφεραν την πνευματική καταστροφή και φταιμε εμείς, όχι αυτοί. Ήρθε ο καιρός να γυρίσουμε από την εξορία μας.

Π: Πιείτε λίγο νερό να ηρεμήσετε *(Του δίνει ένα ποτήρι νερό από το τραπεζάκι)*

Κ: *(Πιάνει το ποτήρι και σηκώνεται νευρικά όρθιος)* Ο πατέρας μου σε τέτοιες στιγμές που πνιγότανε, έβανε στη φούχτα του ένα χοντρό ποτήρι σαν κι αυτό και το 'στυβε σα λεμόνι, θρύψαλα με μίαν αλαφρή κίνηση. *(Σφίγγει δυνατά το ποτήρι)* Έτσι αλάφρωνε. Μα αυτός ήταν θεριό. Εγώ δεν μπορώ να αλαφρώσω έτσι, έμοιασα της μάνας μου. Το ίδιο, όμως, πρέπει

τώρα κάνω κι εγώ, χρησιμοποιώντας άλλα ποτήρια. *(Αρχίζει να τρέμει και να χύνεται νερό από το ποτήρι)*

Π: *(Σηκώνεται όρθιος και τον βοηθάει να καθίσει)* Καθίστε, καθίστε να ηρεμήσετε. Πιείτε λίγο νερό.

Κ: *(Πίνει μια γουλιά και αφήνει το ποτήρι στο τραπεζάκι. Έπειτα ακουμπάει τον αγκώνα του στο μπράτσο της πολυθρόνας και την παλάμη του στο μέτωπο)* Είχα τόση μεγάλη ανάγκη να μιλήσω ή να σωπάσω μαζί σας.

Π: Ηρεμήστε.

Κ: Δεν έχω καιρό να ηρεμήσω, βιάζομαι να συλλαβίσω, να δώσω νόημα στο γεράκι που γεννήθηκε μέσα μου. *(Υψώνει τον τόνο της φωνής)* Ακούτε τη βροντή από τις καινούριες φτερούγες;

Π: Ηρεμήστε, σας παρακαλώ, ηρεμήστε.

Κ: Κι αυτό το γεράκι δεν πήγα εγώ να το βρω, αλλά ήρθε αυτό και μπήκε μέσα μου. Είναι το μόνο σίγουρο σημάδι πώς «ήρθε η ώρα»!

Π: Για ποιο πράγμα ήρθε η ώρα;

Κ: Όλα πάνε καλά, όλα δείχνουν τον δρόμο. Έχω το αλαφρό μυρμηδίσμα του ανθρώπου που θέλει να σηκωθεί και να ζώσει τ' άρματα.

Π: Μα δε μου εξηγείτε. Για ποιο πράγμα ήρθε η ώρα;

Κ: Για να μπει σε εφαρμογή το σχέδιο του θανάτου μου, Παντελή, αυτό που σας έγραψα στο γράμμα. Στην Κοπεγχάγη ένωσα βαριά τη μαύρη σκιά πάνω μου και θορυβήθηκα. Και σ' ένα βράδυ αποφάσισα να εξαφανίσω τον καιρό, να πετάξω ελεύθερος από τα δεσμά της λογικής, να χορέψω χωρίς πόδια.

Π: *(Εμφανώς παραγμένος)* Εξηγήστε μου, σας παρακαλώ, πιο ξεκάθαρα. Τρέμω ολόκληρος από αγωνία.

Κ: Μέσα σ' ένα βράδυ ντράπηκα για τη ζωή μου, τη νοικοκυρεμένη και άναντρη. Μια ζωή αδικούσα τον εαυτό μου έτσι. Γι' αυτό αποφάσισα ν'

αρνηθώ όλες τις παρηγοριές —θεούς, πατρίδες, ηθικές, αλήθειες— ν' απομείνω μόνος και ν' αρχίσω να πλάθω μοναχά με τη δύναμή μου έναν κόσμο που να μην ντροπιάζει την καρδιά μου.

Π: Και τι αποφασίσατε;

Κ: Αποφάσισα πως το καλύτερο που είχα να κάνω ήταν να πεθάνω και ν' αναστηθώ. Να κυκλοφορήσει η είδηση του θανάτου μου στα πέρατα της οικουμένης. Να με κλάψουν οι φίλοι μου, να χαρούν οι οχτροί μου, να με συγχωρέσουν, να δικαιωθώ κι εγώ ως αποθανών. Και κατόπιν να επιστρέψω πανηγυρικά στη ζωή ως νέος Προφήτης, για να κηρύξω τις αληθινές αξίες μου, τα δικά μου πιστεύω, το χρυσό κατακάθι στο ποτήρι της ζωής μου. Αυτό που δεν μπόρεσα να κάμω τόσες δεκαετίες που αγωνίζομαι γράφοντας.

Π: Μα τι λέτε; *(Ταραγμένος πίνει ένα ποτήρι νερό από το τραπεζάκι)*

Κ: Θυμάστε τι έλεγε η Αγία Θηρεσία; Το μπόι που ξεκινά ακριβώς πάνω από το κεφάλι μας, είναι αόρατο! Κι εμείς είμαστε αόρατοι γίγαντες, αδερφέ μου. Εσείς ιδίως το ξέρετε καλά: Η πάλη του ανθρώπου και του Θεού, αυτό μόνο μ' ενδιαφέρει, όλα τ' άλλα είναι ασήμαντα.

Π: Με εκπλήσσετε! Αληθινά με εκπλήσσετε με τα λόγια σας.

Κ: Τώρα έχω πεθάνει, αγαπημένε Παντελή. Μα μόλις αναστηθώ, θα 'μαι λεύτερος να δώσω στην κάθε λέξη και στο κάθε νόημα τα υπεραγγελικά φτερά που έβανε ο Γκρέκο στους πίνακές του και που δεν τα 'θελε καθόλου η Ιερά Εξέταση. Εμείς καμιάν Ιερά Εξέταση δεν έχουμε πια από πάνω μας, καμιά παραγγελιά δεν εκτελούμε.

Π: Ήξερα ότι πάντα είχατε βαθιές θρησκευτικές ανησυχίες, θυμάμαι και τις συζητήσεις σας με τον Άγγελο Σικελιανό, μα νόμιζα πως όλα αυτά έχουν τελειώσει.

Κ: Καλά νομίζατε. Όταν διάβασα νεαρός τη βιογραφία του Τολστόι, με συντάραξε το γεγονός πως δεν του ήταν αρκετή η φιλολογία κι ένιωθε την ανάγκη της θρησκείας. Εγώ ήθελα ν' αρχίσω απ' όπου ο Τολστόι κατέληξε.

Μα σ' όλη μου τη ζωή αγωνίστηκα να λυτρωθώ από τον Βούδα, τον Μωυσή, τον Χριστό και τον Μουχαμέτη, από τις τέσσερεις μεγάλες θρησκείες που ερμήνευσαν τον κόσμο και φανέρωσαν στον άνθρωπο έναν προορισμό. Και τώρα, μια κρυσταλλόπετρα μέσα μου φέγγει καθαρή και αντικαθρεφτίζει τον κόσμο, σα να 'ταν φεγγάρι.

Π: Τι να σας πω; Δεν έχω λόγια.

Κ: Σ' ένα απ' τα μακρινά ταξίδια μου συνάντησα μια φυλή που κατοικάει στην πιο απάνθρωπη ερημιά. Κι αυτή η φυλή λατρεύει έναν θεό άγριο — είδαμε τα κουρέλια του, σ' ένα Μουσείο, γιομάτα πηχτό μαύρο αίμα! Και κάθε πρωί σηκώνουν τα χέρια τους προς την ανατολή και φωνάζουν τούτη μονάχα την προσευχή: «Μη μας σκοτώσεις!». Άλλη προσευχή δεν έχουν.

Π: Αυτό είναι φοβερό!

Κ: Μαζί σας νιώθω βαθύ δεσμό — δεσμό αιμάτου. Και ήρθα εδώ να μοιραστώ με σας πως εμένα ξεχείλισε η καρδιά μου. Δε θέλω πια να εξακολουθήσω την άνεργη ζωή που περνώ στη μοναξιά. Λαχτάρησα μια πράξη από κοινού με την Ελένη, με σας και δυο - τρεις άλλους συντρόφους. Πράξη που να επεμβαίνει άμεσα στον κόσμο που τον έχουμε παρατήσει άκαρδα κι άνανδρα στους άτιμους και στους ηλίθιους. Ξέρω πως θα είστε δίπλα μου και σ' αυτή τη φοβερή αιματερή κραυγή.

Π: *(Σκουπίζει το μέτωπό του με ένα λευκό μαντίλι)* Πάντα είμαι δίπλα σας. Μα αυτό που σκέφτεστε να πράξετε είναι αδύνατο!

Κ: Αδύνατο λέμε ό,τι ακόμα δεν πεθυμήσαμε. Για μας το απροσδόκητο είναι πάντα το μόνο προσδοκώμενο.

Σβήνουν τα φώτα στη σκηνή, κι ένας προβολέας πέφτει πάνω στη φοιτήτρια που σηκώνεται όρθια, πηγαίνει στο κέντρο της σκηνής και απευθύνεται στο κοινό.

Λοιπόν, αγαπητοί μας θεατές, πώς σας φαίνεται μέχρι τώρα η ιστορία μας; Δεν είναι καταπληκτική η ιδέα της Ανάστασης του Καζαντζάκη; Εγώ πάντως την πρώτη φορά που διάβασα το σενάριο αναστατώθηκα και συγκινήθηκα πολύ. Αλήθεια, δεν πιστεύω κανείς από σας να πίστεψε πως έτσι έγιναν τα γεγονότα στην πραγματικότητα; Πως εγώ, μια φοιτήτρια, τάχα βρήκα αυτήν την κρυμμένη επιστολή στη βιβλιοθήκη του Πανεπιστημίου; Και πως τώρα παρακολουθούμε τη συνέχεια μιας ιστορίας που κρατήθηκε κρυφή; Μα είναι δυνατόν ο Καζαντζάκης να κατάφερνε να σκηνοθετήσει τόσο καλά τον θάνατό του; Ας σοβαρευτούμε λίγο, παρακολουθείτε απλώς ένα θεατρικό έργο. Οι ηθοποιοί μας παίζουν τόσο καλά και σας παρασύρουν. Στο θέατρο βρίσκεστε, άλλωστε, για να ψυχαγωγηθείτε. Αυτή είναι η δουλειά μας εδώ.

Όταν ήταν μικρός ο ίδιος ο Καζαντζάκης, είχε ρωτήσει τον πατέρα του, τον καπετάν-Μιχάλη: «Τι είναι η φαντασία, πατέρα;». Κι αυτός του αποκρίθηκε: «Αέρας κοπανιστός, παιδί μου». (Γελάει)

Για να δούμε όμως τώρα τι θα συμβεί στη συνέχεια.

Η φοιτήτρια πηγαίνει πάλι και κάθεται οκλαδόν στην άκρη της σκηνής και σβήνουν τα φώτα.

Γ' ΠΡΑΞΗ

Ανάβουν τα φώτα στη σκηνή και εμφανίζεται το προηγούμενο σκηνικό, με τους δύο ηθοποιούς στις πολυθρόνες και την κοπέλα καθιστή οκλαδόν στην άκρη της σκηνής.

Κ: Μπαίνει ο καινούριος χρόνος σε λίγες μέρες και δεν ξέρω πια τι να ευχηθώ. Ό,τι ορίζουμε εμείς, δεν έχει ανάγκη από ευχές. Κι ό,τι δεν ορίζουμε, οι ευχές δεν το επηρεάζουν. Όλα τα σχέδιά μας κρέμονται από τη χρυσή κλωστή της άθλιας εποχής μας.

Π: Για εξηγήστε μου, σας παρακαλώ, τι σκοπεύετε να κάνετε;

Κ: Να κάνουμε, αγαπητέ Παντελή, να κάνουμε. Μαζί θα το κάνουμε.

Π: Ναι, μαζί θα το κάνουμε.

Κ: Πρέπει να βιαστούμε, Παντελή, να οργανωθούμε, δεν έχουμε πολύ καιρό. Στις 18 του Φλεβάρη —τη μέρα των κοινών μας γενεθλίων— πρέπει να αναλάβουμε δράση, δυο μήνες καιρό έχουμε μόνο. Και οι καλοί μήνες περνούν σαν αστραπή, οι άλλοι δεν έχουν πόδια. Κι εμείς μπαίνουμε σε πολεμική περίοδο τώρα, το χρέος μας είναι να γίνουμε πολεμιστές. Πρέπει η καρδιά μας να γίνει σιδερόφρακτη.

Π: Στις 18 του Φλεβάρη! Σημαδιακή ημερομηνία.

Κ: Ναι, μας βολεύει πολύ. Μα πρέπει να βιαστούμε! Τις τελευταίες μέρες δε νιώθω χαρά, μήτε θλίψη, μήτε κούραση. Μονάχα αλάφρωση, σα να 'χουν αδειάσει τα σπλάχνα μου, σα να 'χει χυθεί το αίμα μου, σαν να 'μουν το διάφανο ντύμα που αφήνει ξεπουλιάζοντας ο τζίτζικας απάνω στον

κορμό της ελιάς. *(Σηκώνεται όρθιος από την πολυθρόνα)* Δε χωρώ στις φόρμες τις παλιές, ξαναγεννήθηκα!

Π: Θυμήθηκα τώρα τη γάτα τη Σμινθίτσα που είχατε στην Αίγινα. Τα μάτια σας στριφογυρνούν ανήσυχα κι ερευνητικά σαν της γάτας που μέλλει να γεννήσει.

Κ: Όχι γάτα, Παντελή. Ξέρετε τι λένε οι Ινδοί: «Όποιος καβαλικέψει τίγρη, δεν μπορεί πια να πεζέψει». *(Σφίγγει όρθιος τις γροθιές του)* Τίγρη καβαλικέψαμε!

Π: *(Σηκώνεται όρθιος και τον αγκαλιάζει συγκινημένος)*

Κ: Όλες μου τις ελπίδες, το ξέρετε, τις στηρίζω σε σας, και μαζί σας δε φοβάμαι το θάνατο.

Π: Ούτε κι εγώ δε φοβάμαι τον θάνατο μαζί σας.

(Κάθονται ξανά στις πολυθρόνες)

Κ: Σήμερα κιόλας, αγαπημένε Παντελή, θα πάτε να βρείτε εμπιστευτικά τον εκδότη τον Γουδέλη και θα του πείτε πως πρέπει άμεσα να ξεκινήσει να τυπώνει ένα νέο βιβλίο μου, που έχω αφήσει για μεταθανάτιο.

Π: Σε ποιο βιβλίο αναφέρεστε;

Κ: Σας είχα μιλήσει γι' αυτό στην αλληλογραφία μας όταν το έγραφα. Το βιβλίο θέλω να ονομαστεί «Αναφορά στο Γκρέκο». Αναφορά με τη στρατιωτική έννοια αξιωματικού σε στρατηγό. Εκεί κάνω την εξομολόγησή μου στον γέρο μας Παππού κι εκεί μιλώ για τα τέσσερα κύρια στάδια που πέρασα — και καθένα απ' αυτά τα στάδια φέρει ένα ιερό όνομα: Χριστός, Βούδας, Λένιν, Οδυσσέας. Εδώ το έχω έτοιμο να σας το δώσω! *(Ανοίγει τον χαρτοφύλακά του και βγάζει ένα πακέτο με χειρόγραφα, δεμένο σταυρωτά με λεπτό σκοινί)* Είναι ένα είδος αυτοβιογραφίας. Σας λέω, ετοιμαζόμουν μέσα μου καιρό γι' αυτή τη στιγμή.

Π: *(Πιάνει το πακέτο με δέος στα χέρια του)* Θα ξεκινήσω σήμερα κιόλας να το διαβάζω μοναπανιάς.

Κ: Ακούστε με προσεκτικά. Επείγει άμεσα να επισκεφτείτε εμπιστευτικά τον Γουδέλη του «Δίφρου», πρέπει να προλάβουμε να έχει τυπωθεί το βιβλίο στις 18 του Φλεβάρη — και θέλουμε πολλά αντίτυπα!

Π: Μα δε μου είπατε ακόμα τι ακριβώς θα συμβεί στις 18 του Φλεβάρη.

Κ: Στις 18 του Φλεβάρη, συμβολική ημερομηνία λόγω της γέννησής μου, θα αναλάβετε εσείς την πρωτοβουλία να οργανώσετε ένα φιλολογικό μνημόσυνο προς τιμήν μου. Μα δεν μας φτάνει μια μικρή αίθουσα, χρειαζόμαστε τον μεγαλύτερο χώρο των Αθηνών, έχω σκεφτεί, ας πούμε, το Παναθηναϊκό Στάδιο.

Π: *(Εκπληκτος)* Το Παναθηναϊκό Στάδιο;

Κ: Ναι, ένας τέτοιος χώρος μάς χρειάζεται, γι' αυτό που θέλουμε να κάνουμε. Προσοχή όμως, πρέπει όλα να γίνουν με πάθος και γρηγοράδα. Και σας το λέω ξανά: Όλες μου τις ελπίδες, τις στηρίζω σε σας. Από αυτήν την εκδήλωση θα εξαρτηθεί αν θα νικήσουμε τελικά ή αν τσαλαβουτούσαμε όλη μας τη ζωή στο μεροδουλοφάι.

Π: Θα βγάλω φτερά στα πόδια.

Κ: Ξεκινάτε αύριο κιόλας το πρωί να επισκέπτεστε όποιον ξέρουμε και είναι φίλα προσκείμενος: πολιτικό, ακαδημαϊκό, συγγραφέα. Και τη βασίλισσα Φρειδερίκη την ίδια θα καλέσουμε —την είχα γνωρίσει προσωπικώς στη Γαλλία πρόσφατα— και τον πρωθυπουργό τον Καραμανλή και τους υπουργούς και την αντιπολίτευση. Θα ετοιμάσουμε μια λίστα μαζί από κοινού, για να μην ξεχάσουμε κανέναν. Τώρα που πέθανα, δεν με φοβούνται πια και θα έχουν μαλακώσει και κάποιοι εχθροί μου, θα τους καλέσουμε κι αυτούς. Θέλουμε να έρθει ακόμα και η λιπαρή Ελλάδα.

Π: *(Χαμογελάει)* Ναι, πολλοί θα έρθουν να τιμήσουν τον θάνατό σας με χαρά.

Κ: Και τους δημοσιογράφους, να μηνύσουμε σε όλους τους δημοσιογράφους να γράψουν για το σημαντικό γεγονός. Να γίνει πρώτη

είδηση σε όλες τις εφημερίδες, να το μάθει ο κόσμος. Α, μην το ξεχάσω, και αφίσες έχω σκεφτεί να τυπώσουμε, να γεμίσει η Αθήνα με αφίσες για το φιλολογικό μου μνημόσυνο.

Π: Μα τότε δεν μας φτάνει το Παναθηναϊκό Στάδιο! Ο κόσμος θα προσέλθει σύσσωμος.

Κ: Μπορεί να το κάνουμε και σε καμιά μεγαλύτερη πλατεία, θα δούμε. Αν και μου αρέσει ο συμβολισμός του Παναθηναϊκού Σταδίου. Απόψε κιάλας ξεκινάτε τις επαφές. Έχει μεγάλη σημασία ποιοι θα είναι οι ομιλητές της εκδήλωσης, πρέπει να είναι ο πνευματικός αφρός της χώρας. Κι εσείς ο ίδιος φυσικά, ως ο καλύτερος φίλος μου, μα και η Ελένη, ως σύζυγος μου, θα χαιρετήσετε. Θα το δούμε. Αυτό που επείγει είναι ο Γουδέλης. Πόσα άτομα χωράει το Παναθηναϊκό Στάδιο; Θαρρώ πενήντα χιλιάδες; Να το ρωτήσουμε. Τόσα αντίτυπα πρέπει να τυπώσουμε: Πενήντα χιλιάδες, ώστε να πάρει ο καθένας στα χέρια του μπαίνοντας στο Στάδιο κι από ένα αντίτυπο δωρεάν. Μπορεί να τυπώσουμε και παραπάνω.

Π: *(Με έκπληξη)* Να πάρει ο καθένας από ένα αντίτυπο δωρεάν; Μα ποιος θα αναλάβει το τεράστιο κόστος της εκτύπωσης;

Κ: Για πρώτη φορά στη ζωή μου, αγαπητέ, έχω χρήματα. Τα τελευταία δυο - τρία χρόνια λαμβάνω διαρκώς ταχυδρομικά τσεκ με τα ποσοστά μου από τα βιβλία μου που τυπώνονται σε ολάκερο τον κόσμο. Κι αυτά τα χρήματα θέλω να τα επιστρέψω στον κόσμο, εγώ τι να τα κάμω;

Π: *(Αγχωμένος)* Ω, μα τότε πρέπει να βιαστώ, ο Γουδέλης έχει να παραγγείλει χαρτί, πρέπει να καθυστερήσει τα τυπώματα των άλλων που έχει προγραμματίσει, γρήγορα να ξεκινήσουν οι διορθώσεις και η επιμέλεια. Ελπίζω μόνο να καταλάβει το πόσο σημαντικό είναι αυτό το βιβλίο.

Κ: Ναι, εξηγήστε του και δώστε του όσα χρήματα σάς ζητήσει. Και να μην ανησυχείτε πολύ για τις διορθώσεις, το έχω δουλέψει το κείμενο ξανά και ξανά και θα χρειαστεί ελάχιστες από εσάς. Ετούτο που κρατάτε στα χέρια σας είναι το κουκούλι μου, Παντελή, εκεί μέσα κλείστηκα σκούληκας

για χρόνια και περίμενα να 'ρθει η μέρα η ευλογημένη να γενώ πεταλούδα. Γιατί, τι άλλο να ονειρεύεται ο κακομοίρης ο σκούληκας; Φτερούγες!

Π: *(Αγκαλιάζει στο στήθος με το δεξί χέρι τα χειρόγραφα)* Απόψε κιόλας θα ξεκινήσω να μελετώ τα γραφόμενά σας.

Κ: Θυμάστε τι έλεγε ο Βιγιόν, ο καταραμένος ποιητής του Μεσαίωνα; «Φύσα, χιόνιζε, πάγωνε, το ψωμί μας είναι ψημένο». Το ψωμί μας τώρα είναι η ψυχή μας. Τίποτα δεν μπορεί να την αγγίξει.

Π: Είναι υπέροχη η ιδέα σας! Και χαίρομαι που τη μοιράζεστε μαζί μου.

Κ: Σ' αυτήν την εκδήλωση θα πρέπει να βρίσκονται όλοι. Υπάρχουν στον κόσμο κάμποσες ψυχές, αδερφάδες μας, μονοβύζες και πολεμούν μαζί μας. Είναι καλό να μαζωχτούν όλοι. Θα σας δώσω και μια λίστα προσώπων από την Ευρώπη να επικοινωνήσετε μαζί τους.

Π: Ναι, αν μπορεί αυτό να γίνει, θα ήταν θαυμάσιο!

Κ: Κι αφού μαζευτούν τόσες χιλιάδες κόσμου και μιλήσουν στη μνήμη μου οι πιο σημαντικοί άνθρωποι της Ευρώπης και της Ελλάδας, την ώρα που όλοι θα είναι βουρκωμένοι με τη θύμησή μου, θα εμφανιστώ άξαφνα στη σκηνή ήρεμος και απόκοσμος, για να απευθύνω στον κόσμο το μήνυμά μου ως αναστημένος. Θα γυρίσουν όλοι σπίτι τους και θα 'χουν στο μυαλό τους τα λόγια μου και στα χέρια τους το βιβλίο μου, σαν Ευαγγέλιο.

Π: Μα αυτό θα είναι σοκαριστικό!

Κ: Τώρα μόλις αντιληφθήκατε τον υψηλό στόχο του σχεδίου του θανάτου μου. Ολοζωής αγωνιζόμουν να τεντώσω το μυαλό μου, ωσότου να τρίζει, να κοντεύει να σπάσει, να δημιουργήσω μια μεγάλη ιδέα, που να μπορέσει να δώσει καινούριο νόημα στη ζωή, καινούριο νόημα στον θάνατο και να παρηγορήσει τους ανθρώπους. Έλεγε ο πατέρας μου της μάνας μου, όταν ήμουνα μικρός: «Μακάρι να βγω ψεύτης, μα ο γιος μας μοιάζει με τους θεοπάλαβους που λένε παραμύθια, που ξεκινούν να παν στην άκρα του κόσμου να βρουν, λέει, το αθάνατο νερό».

Π: Ω. μα στ' αλήθεια πόσο δίκιο είχε ο καπετάν-Μιχάλης!

Κ: Ο κόσμος έχει αλλάξει, Παντελή. Όχι ο κόσμος, τα μάτια μου έχουν αλλάξει. Ό,τι πρωτύτερα μού φάνταζε παράξενο και γοητευτικό, τώρα μου προκαλεί αναγούλα και φρίκη και το βλέπω να είναι προμήνυμα τέλους. Βαριά η αποφορά στον αέρα, σαν να σαπίζει ο κόσμος. Έτσι θα μύριζαν και τα Σόδομα και τα Γόμορρα. Έτσι θα μύριζε κι η Πομπηία λίγο προτού να γίνει στάχτη.

Π: Μα πόσο πεσιμιστικά μιλάτε!

Κ: Ο κόσμος είναι γεμάτος ναρκωμένους ανθρώπους που τους κυβερνούν σαπημένοι αρχόντοι και ζουν σε φριχτές καρβουνοπολιτείες. Βρισκόμαστε στην κρίσιμη ανήλεη στιγμή, όπου οι παλιές θρησκείες πεθαίνουν και θα γεννηθεί, μέσα στα αίματα, μια νέα θρησκεία.

Π: Μα τι σαν κάνει να πιστεύετε πως έχει ο κόσμος ανάγκη τώρα από μια νέα θρησκεία;

Κ: Ο Χριστός, ο Βούδας κι ο Μωυσής, βρήκαν άβυσσο, μα έριξαν γιοφύρι και πέρασαν. Και πίσω τους περνούν, αιώνες τώρα, τ' ανθρώπινα κοπάδια. Σ' όλη μου τη ζωή παλεύω μαζί τους και πάντα με νικούν και μου ζητούν να συνθηκολογήσουμε. Μα εμείς είμαστε τα πρώτα δείγματα ενός μελλούμενου γένους. Οι παλιές θρησκείες έχουν πεθάνει. Και ξέρετε γιατί;

Π: Γιατί; Πείτε μου.

Κ: Γιατί εκφυλίστηκαν μες στην καλοπέραση και στην ευτυχία και στη δόξα. Μα δεν πλάθεται ο Θεός από την καλοπέραση και τον πλούτο, παρά από την ντροπή, από την πείνα και τα δάκρυα. Ο δικός μου ο Θεός αγαπά τους πεινασμένους, σαν τους πρόσφυγες της Σαρακήνας, τους ανήσυχους, τους αλήτες. Αυτοί αιώνια συλλογιούνται την πείνα, την ανταρσία, τον δρόμο τον ατέλειωτο, τον ανήφορο προς τον Θεό μας!

Π: Και γιατί πρέπει να είναι διαφορετικός ο δικός μας Θεός;

Κ: Φτωχός, πεινασμένος, άστεγος είναι ο Χριστός ο δικός μας στο πλούσιο τούτο κεφαλοχώρι, τη Λυκόβρυση, όπου βασιλεύουν οι Αγάδες, οι

γερο-Λαδάδες, οι παπά-Γρηγόρηδες. Φτωχός κι έχει και παιδιά που πεινούνε. Ζητιανεύει, χτυπάει τις πόρτες και τις καρδιές και τον διώχνουν από πόρτα σε πόρτα, από καρδιά σε καρδιά. Γι' αυτόν τον Χριστό θα αγωνιστούμε.

Π: Και πώς πιστεύετε ότι μπορούμε να το πετύχουμε αυτό;

Κ: Αυτό που εμείς πρέπει να κάνουμε, είναι να ξυπνήσουμε τις ξεθυμασμένες ψυχές, να κάνουμε τους ήσυχους ανήσυχους, να δείξουμε στους ταπεινά ευτυχισμένους πως είναι δυστυχείς, να ρίξουμε αναμμένα κάρβουνα στην αυλή του κάθε ειρηνικού σπιτιού – να το δύσκολο, το βαρύ, το ανώτατο χρέος μας. Γιατί; Για να μη σαπίσει ο κόσμος μέσα στη γαλήνη και το τέλμα, για να μη σαπίσει η ψυχή μέσα στην καλοπέραση και την υπομονή. Είναι ο μόνος δρόμος να ξαναδούμε τ' άστρα, τ' άστρα τα δικά μας.

Π: Και ποια ήταν η αφορμή για να ξεκινήσει όλο αυτό μέσα στο μυαλό σας;

Κ: Το ίδιο είχα ρωτήσει κι εγώ κάποτε ένα ρασοφορεμένο γέροντα: «Πώς έγινες καλόγερος, πάτερ Αγάπιε;». Και ξέρετε τι μου απάντησε; «Πώς έγινα; Εγώ δεν ήθελα, ο Θεός ήθελε».

Π: Και πιστεύετε ότι ο κόσμος είναι έτοιμος να υποδεχθεί τη νέα θρησκεία;

Κ: Αυτό που μ' ενδιαφέρει είναι να φουντώσω τη μικρή φλόγα που τρώει τους ανθρώπους. Ένας Κρητικός μου 'λεγε κάποτε: «Όταν παρουσιαστείς ομπρός στην πόρτα του Παραδείσου και δεν ανοίξει, μην πιάσεις το κρικέλι της πόρτας να χτυπήσεις. Ξεκρέμασε από τον ώμο σου το τουφέκι και ρίξε μια τουφεκιά».

Π: Πολύ εύκολα τα φαντάζεστε όλα και μου κάνει εντύπωση.

Κ: Το σχέδιό μου είναι μελετημένο προσεκτικά, Παντελή. Φανταστείτε την επόμενη μέρα, όλες οι εφημερίδες του κόσμου θα γράφουν για την ανάστασή μου. Θέλω να δει όλος ο κόσμος πως γίνεται και χτυπάει ακόμα

η καρδιά ενός νεκρού. Τα λόγια που θα απευθύνω στους ανθρώπους θα διαβαστούν σε ολόκληρο τον πλανήτη. Α, να μην ξεχάσουμε να έχουμε και κάμερες να μαγνητοσκοπηθεί η εκδήλωση. Σημειώστε το, παρακαλώ, είναι σημαντική η εικόνα στις τηλεοράσεις και στα επίκαιρα. Θα πείσει η εικόνα τον κόσμο πως στ' αλήθεια αναστήθηκα. Θέλω να δώσω νέα διάσταση στην έννοια της Ανάστασης μέσα από τα λόγια μου: Να γίνουν τα σκουλήκια πεταλούδες κι όχι να ξαναγυρίσουν και να γίνουν τώρα αθάνατα σκουλήκια. Ο Θεός, ο μέγας σκηνοθέτης, θα 'ναι μαζί μας, είμαι σίγουρος πια. Κι εσείς θα γίνετε ο Απόστολος Παύλος μου.

Π: *(Ανασηκώνεται λίγο από την πολυθρόνα)* Ο Απόστολος Παύλος; *(Σκύβει το κεφάλι με εμφανή αμηχανία και μένει για λίγο σιωπηλός)* Μακάρι να γίνουν όλα όπως τα φαντάζεστε, θα είναι ευχής έργον.

Κ: Θα γίνουν, αγαπημένε αδερφέ, θα γίνουν, μην έχετε καμία αμφιβολία επ' αυτού. Και θέλετε να προφητεύσω τι άλλο θα συμβεί και θα εκτοξεύσει στα ουράνια το εγχείρημά μας; Τα γερόντια της Σουηδικής Ακαδημίας θα μου απονείμουν το Νόμπελ Λογοτεχνίας του 1958. Πέρυσι, παρά δυο ψήφους χάθηκε το Βραβείο, γιατί υπέκυψαν στις πιέσεις και προτίμησαν τον Καμί, που ούτε σαρανταπέντε χρονών δεν είναι και θα μπορούσε άλλωστε να περιμένει. Είμαι βέβαιος πως ήδη το έχουν μετανιώσει, μόλις έμαθαν πως πέθανα. Τώρα, όμως, με την ανάστασή μου, αντιλαμβάνεστε πως οι Μελάδες τίποτα πια δεν θα μπορέσουν να αποτρέψουν. Και με τη δημοσιότητα του Νόμπελ, θα φτάσει το κήρυγμά μου στα πέρατα της οικουμένης. Γι' αυτό σας λέω, αδερφέ μου, πρέπει να βιαστούμε, η εκδήλωση είναι άκρως σημαντική για τον ιερό σκοπό μας!

Π: *(Σκεφτικός, πίνει μια γουλιά νερό πριν μιλήσει)* Με όλη την αγάπη και τον σεβασμό, που γνωρίζετε πως σας έχω. Ξέρετε πώς μου ακούγονται τόση ώρα τα λόγια σας; Όπως κόβεται το σκοινί από το αερόστατο, και το αερόστατο πάει στον ουρανό. Έτσι μου φαίνεται πως ταξιδεύει η σκέψη σας μακριά από τον κόσμο.

Κ: *(Εκπληκτος)* Τι θέλετε να πείτε;

Π: Σας γνωρίζω βαθειά και σας θαυμάζω για δεκαετίες τώρα. Και πάντα σας ένιωθα ως έναν άνθρωπο που πολλά έζησε και πολλά υπέφερε, που είδε θεάματα τόσο φριχτά, που τίποτα, μήτε οι γιορτές και οι ζητωκραυγές, μήτε οι τιμές κι οι δόξες, μπορούν πια να τα εξαφανίσουν. Πίσω από τα σκοτεινά μάτια σας έβλεπα πάντα γαλήνια κι αγιάτρευτη τη θλίψη.

Κ: Ναι, με γνωρίζετε πιο βαθειά απ' τον καθένα.

Π: Ξέρω καλά από πού κατάγεστε. Θυμάμαι όλες τις ιστορίες που μου έχετε αφηγηθεί για τον παππού σας και τον πατέρα σας. Έρχεστε από μια γενιά με άγρια δύναμη κι αυτή τη δύναμη αναγνωρίζω και τώρα στα λόγια σας, όση ώρα μιλάτε. Θέλετε να κάνετε πράξεις γενναίες, όπως ο κουρσάρος ο παππούς σας στις θάλασσες κι όπως ο αντάρτης ο πατέρας σας στις μάχες με τους Τούρκους. Μα το κουρσάρικο καράβι έχει βουλιάξει κι η Κρήτη ελευθερώθηκε πια από χρόνια. Η δική σας γενναία πράξη έγινε λόγος, το αίμα σας έγινε μελάνι κι αντί να κρατάτε τουφέκι να πολεμάτε, κρατούσατε μια ζωή έναν μικρό κοντυλοφόρο και γράφατε.

Κ: *(Ελαφρώς ενοχλημένος)* Ναι, σωστά τα λέτε όλα αυτά, μα δεν καταλαβαίνω καθόλου τι θέλετε να πείτε.

Π: Τις μέρες που ακολούθησαν την κηδεία σας και μέχρι σήμερα, όποιον και να συναντούσα στις θλιμμένες βόλτες μου εδώ στην Αθήνα, μου μιλούσε με συγκίνηση για εσάς. Η αναγνώρισή σας είναι τεράστια, όλοι αναφέρονται σε εσάς με σεβασμό και τιμή, αναγνωρίζοντας τον αγώνα σας.

Κ: *(Ελαφρώς θυμωμένος)* Οι πόρτες της Ελλάδας ήταν πάντα κλειστές για μένα. Απαξία, μίσος, πόλεμος στο πρόσωπό μου.

Π: Ανοίξαν οι πόρτες, αγαπητέ. Και ανοίξαν γιατί εσείς τις σπάσατε με το έργο σας.

Κ: Μα τι λέτε; Ξεχνάτε μου φαίνεται τα γράμματα που πήγαιναν βροχή κάθε χρόνο στη Σουηδική Ακαδημία εναντίον μου. Τις χυδαίες δημοσιεύσεις

στις εφημερίδες; Τον αφορισμό που ετοιμάζαν να μου κάμουν; Ποια αναγνώριση, τι λέτε; Σαπίλα και αποφορά μόνο.

Π: *(Σηκώνεται και φέρνει από τη βιβλιοθήκη μερικά βιβλία του Καζαντζάκη)* Τα μυθιστορήματά σας πουλιούνται σαν τρελά τις τελευταίες μέρες. Ο κόσμος αγωνιά να βρει κάποια ξεχασμένα αντίτυπα στα συνοικιακά βιβλιοπωλεία και ετοιμάζονται ήδη μαζικές ανατυπώσεις. Είστε το πρόσωπο των ημερών, όλοι συζητούν για εσάς και για το έργο σας.

Κ: *(Εκνευρισμένος)* Για ποιο έργο μου συζητούν όλοι; Για τα παραμυθάκια που έγραψα όταν έκανα «Χαζάιν πιρουίτ»; Έζησα μια ζωή σαν τον ρωμιό φούρναρη που γνώρισα στη Ρουσσία. Έζησα ασκητής, σαν αγριάνθρωπος, δεν γλέντησα ποτέ, δεν γέλασα, δεν έκαμα παιδιά, δεν είχα καιρό. Έγραφα μονάχα, έγραφα να προλάβω. Και μια μέρα βαριέστησα, άφησα τον φούρνο και τα ψωμιά που ζύμωννα και πήγα να κάμω λίγο κέφι και κόλλησα στην πόρτα απάνω ένα χαρτί που έλεγε "Χαζάιν πιρουίτ", "Ο νοικοκύρης διασκεδάζει". Και πήγα να βρω κάτι ρεμπέτες να πιω μαζί τους, να χορέψω, να κάμω χωρατάδες, να κοιμηθώ με γυναίκες, να χοντρολογώ, να κλώθω αλήθειες με ψευτιές, να αναστήσω νεκρούς, να βάλω βιολιά και φιαμπόλια να παίζουν. Να ξεσκάσω κι εγώ λίγο, πριν γυρίσω στις μεγάλες αλήθειες και στον αληθινό προορισμό μου. *(Σκουπίζει εκνευρισμένος τον ιδρώτα στο μέτωπό του με το λευκό μαντίλι)* Έγραφα για 15 ολόκληρα χρόνια την «Οδύσσεια», και τα δάχτυλα μου αιματώνουνταν, δεν μελανώνουνταν, για να γραφτεί το έργο που ονειρευόμουν να γίνει το μεγαλύτερο έπος της λευκής φυλής. Κι εσείς μου λέτε τώρα πως ο κόσμος διαβάζει μετά μανίας τα παραμυθάκια που έγραψα μέσα σε λίγους μήνες, όταν έκανα «Χαζάιν πιρουίτ»;

Π: Μα με αυτά τα έργα καταφέρατε να φτάσουν οι ιδέες σας στον πολύ κόσμο. Αυτό που δεν καταφέρατε με τα δυσνόητα και απαιτητικά έργα σας.

Κ: Όλη μου η ψυχή, όλη η φλόγα που μπόρεσα να βγάλω από την ύλη που με αποτελεί, διατυπώνεται στην «Οδύσσεια». Όλα μου τ' άλλα έργα

είναι πάρεργα. (Φωνάζει θυμωμένος) Σιχαίνομαι αυτή την τέχνη κι αυτά τα βιβλία. Όλα μου φαίνονται ανούσια, ψεύτικα, χάρτινα. (Ξεκινάει να σκίζει με μανία τις σελίδες από ένα βιβλίο του) Είναι σα να πεινάς, κι αντί να σου δώσουν ψωμί, κρασί και κρέας, σου δίνουν τον κατάλογο των φαγητών κι εσύ τον μασουλάς, σαν κατσικά. (Μπουκώνει το στόμα του κομμάτια χαρτί από τις σελίδες, όσο μιλάει, και μετά τα φτύνει ηχηρά)

Π: (Σηκώνεται και τον πιάνει από το χέρι) Ηρεμήστε, σας παρακαλώ, ηρεμήστε.

Κ: Ο πατέρας μου, την τελευταία φορά που τον είδα, με ρώτησε: «Άκουσα πως γράφεις βιβλία. Τι βιβλία; Παραμύθια, ραβασάκια, αμανέδες; Δεν ντρέπεσαι; Μόνο οι μουνούχοι κι οι καλόγεροι γράφουν». Είχε δίκιο, κατάντησα ένας κακομοίρης γραφιάς, μια γραφάνα! Θυμάστε τι λέγαμε στην Κρήτη γραφάνα; Το γυμνό κρανίο της γαϊδουροκεφαλής που στήνανε για σκιάχτρο πάνω στις ξερολιθιές. Αυτό με θέλατε να καταντήσω, μια γραφάνα!

Π: (Εκλιπαρώντας τον) Ηρεμήστε, σας παρακαλώ, ηρεμήστε.

Κ: Όχι, Παντελή, δεν ηρεμώ. Στήριξα τις ελπίδες μιας ολόκληρης ζωής πάνω σας κι εσείς με προδίδετε. Κι όχι μόνο της ζωής μου, μα και της αθανασίας μου. (Βουρκώνει)

Π: (Αναστατωμένος, του σφίγγει την παλάμη με το δεξί χέρι και τον ώμο με το αριστερό) Προς Θεού, δάσκαλε, γιατί το λέτε αυτό; Είναι δυνατό εγώ να σας προδώσω; Εγώ που δακρύζω από δέος και θαυμασμό κάθε που σας σκέφτομαι; Εμένα που υπηρέτησα αγόγγυστα σαν φαμέγιος δίπλα σας μια ολόκληρη ζωή, μού λέτε πως σας προδίδω; (Ανεβάζει τον τόνο της φωνής του) Εσείς μου ζητάτε τώρα να προδώσω τις αξίες που μου μάθατε, όχι εγώ. Εσείς μόνος σας θέλετε τώρα να προδώσετε ολάκερη τη ζωή σας και το έργο σας!

Κ: Αφήστε με να φύγω. (Προσπαθεί να απομακρύνει το χέρι από το κράτημα του Π.) Ξεχάστε ό,τι είπαμε, δε θα σας ξαναενοχλήσω. Θα βρω άλλους αληθινούς συντρόφους να φέρουμε εις πέρας το σχέδιο μου. Εσείς

αποδειχθήκατε ελάχιστος. *(Βουρκώνει)* Η καρδιά μου μουγκρίζει, σαν κρητικό μουσκάρι, μια φοβερή αιματερή κραυγή, μα εσείς κάνετε πως δεν ακούτε.

Π: *(Φανερά αναστατωμένος)* Τι είναι αυτά που λέτε, δάσκαλε; Σας παρακαλώ, καθίστε να το συζητήσουμε ήρεμα. *(Προσπαθεί να τον βάλει να καθίσει στην πολυθρόνα)*

Κ: *(Αντιστέκεται και προσπαθεί να κατευθυνθεί προς την έξοδο)* Αφήστε με ήσυχο, η συζήτησή μας έλαβε τέλος. Ήρθε η ώρα να φύγω και δε θα σας ξαναενοχλήσω ποτέ. Έμελλε να το δουν, λοιπόν, κι αυτό τα πήλινα μάτια μου πριν να γυρίσουν στο χώμα. *(Καταφέρνει να του ξεφύγει και περπατάει προς την πόρτα)* Λάκκος γεμάτος φίδια, βατράχους και γουρούνια είναι η καρδιά του ανθρώπου.

Π: *(Πέφτει στα γόνατα, καθώς του ξεφεύγει ο Κ.)* Σας παρακαλώ, σας χλιοπαρακαλώ, μην φεύγετε! Καθίστε να συζητήσουμε!

Κ: *(Με επιτακτική φωνή)* Σταματήστε επιτέλους να μιλάτε! Δεν μπορείτε πια να μου πείτε κανένα λόγο που να 'ναι καλύτερος από τη σιωπή σας. Με πληγώσατε βαθειά. Έκανα λάθος μαζί σας. Μα θα κάνω υπομονή, θα δαγκάσω τα χείλια —αυτό ξέρω καλά να το κάνω— και θα συνεχίσω μόνος τον δρόμο για την Ανάσταση.

Π: *(Πετάγεται και κατευθύνεται προς τη βιβλιοθήκη. Ανοίγει νευρικά ένα συρτάρι και βγάζει από μέσα ένα περίστροφο. Το βάζει στον κρόταφο με τρεμάμενο χέρι)* Μην φεύγετε! Δε θα το αντέξω αυτό. Θα σκοτωθώ.

Κ: *(Σταματάει σαστισμένος)* Μα για όνομα του Θεού, τι κάνετε;

Π: *(Με φωνή τρεμάμενη)* Δε θα αντέξω να το ζήσω αυτό. Δεν μπορώ να μείνω άπραγος και να το αφήσω να συμβεί. Προτιμώ να σκοτωθώ, να μην βιώσω τον απόλυτο εξευτελισμό σας. Η εκδήλωση που ονειρεύεστε δε θα έχει τον αντίκτυπο που προσδοκάτε. Αλλά το ακριβώς αντίθετο! Γι' αυτό προτιμώ να σκοτωθώ παρά να το ζήσω αυτό.

Κ: *(Τον πλησιάζει διστακτικά)* Μην το κάνετε! Προς Θεού, τι κακό είναι αυτό που με βρήκε;

Π: Έχετε τυφλωθεί, δεν βλέπετε καθαρά. Πάτε να τινάξετε ολόκληρο τον κόσμο που χτίσατε στον αέρα. Έχετε κατακτήσει ήδη την αθανασία και προσπαθείτε να ξαναγίνετε θνητός και να τα καταστρέψετε όλα. Ε, όχι! Δε θέλω να ζήσω να το δω αυτό!

Κ: Μα τι λέτε; Τα έχετε χάσει; Μην παίζετε μαζί μου. Αφήστε τώρα κάτω το όπλο, μην κάνετε καμιά κουτουράδα. *(Του ορμάει και προσπαθεί να του πάρει το όπλο από τα χέρια, χωρίς να τα καταφέρει)* Αλλιώς, σκοτώστε εμένα. Άλλο δεν μπορείτε να μου κάνετε, σκοτώστε με!

Π: Κι όμως, αλίμονο! Τρόπος άλλος καλύτερος δεν υπήρχε για να μεταδώσετε στους ανθρώπους το μόνο αθάνατο μέσα σας, το «Αχ!» εκείνο που σας έτρωγε μια ζωή. Οι λέξεις! Μόνο οι λέξεις. Άλλη σωτηρία για σας, αλίμονο, δεν υπήρχε! Δεν είχατε στην εξουσία σας παρά εικοσιτέσσερα μολυβένια στρατιωτάκια, τα εικοσιτέσσερα γράμματα της αλφαβήτας. Κηρύξατε επιστράτευση, σηκώσατε στρατό, παλέψατε με τον θάνατο. Και τον νικήσατε!

Κ: *(Βουρκώνει και πέφτει στα γόνατα, στηριζόμενος πάνω στο σώμα του Π.)* Δείτε με. Λυπηθείτε με. Τα μάτια μου είναι κόκκινα σα δυο πληγές, η μύτη μου στάζει, από το στόμα μου τρέχουν σάλια. Και μυρίζω ταμπάκο και κάτουρο. Πώς μπορεί να' ναι κανείς ευτυχισμένος μέσα στο ελεεινό ετούτο κορμί; Κουβάρι αίμα, κόκαλα, μυαλό, κρέας, βλέννες, σπέρμα, ιδρώτα, δάκρυα κι ακαθαρσία; Λυπηθείτε με, σκοτώστε με!

Π: *(Έχοντας συνέχεια το όπλο στον κρόταφο)* Μαζί σας νιώθω τον πιο βαθύ δεσμό, τον δεσμό του ομφάλιου λώρου. Τάχθηκα στο πλευρό σας μια ζωή και αυτό θα συνεχίσω να κάνω. Τον έχετε νικήσει ήδη τον θάνατο, η αθανασία σας ανήκει!

Κ: Μα είμαι ένας σιχαμένος θνητός που ονειρεύτηκα να φτιάξω το τάγμα των αθανάτων, να χτίσω απάνω στην άβυσσο ένα νησί με χρυσά

κατώφλια να τους φιλοξενήσω. Αν δεν υπάρχουν τα νησιά με τα χρυσά κατώφλια, τότε εγώ γιατί γεννήθηκα;

Π: Γεννηθήκατε για να γυρίσετε με τα πόδια τον κόσμο, να τον κοιτάξετε αλλιώς με την κρητική ματιά σας και κατόπιν να τον κάνετε αθάνατο με τα βιβλία σας. Θυμάστε εκεί στα χαλάσματα της Κνωσού, στον γενέθλιο τόπο σας, πριν πολλά χρόνια, μια ζωγραφιά σας ανατάραξε: Ανάμεσα στα ψάρια τα πολλά που έπαιζαν μες στη θάλασσα, ένα χελιδονόψαρο είχε ανοίξει τα φτερούδια του, είχε δώσει ένα σάλτο κι είχε πεταχτεί όξω απ' τη θάλασσα ν' αναπνεύσει αέρα. Λαχτάρησε να ξεπεράσει τη μοίρα του, ν' ανασάνει το λεύτερο αέρα, να γίνει πουλί. Για μια αστραπή μονάχα, όσο μπορούσε να βαστάξει, μα έφτανε. Η αστραπή αυτή ήταν η αιωνιότητα. *(Βουρκώνει καθώς μιλάει)* Ένα χελιδονόψαρο ήσασταν κι εσείς στην ανθρωπότητα, που λαχταρήσατε να ξεπεράσατε τη μοίρα σας, και δώσατε ένα σάλτο, για την αιωνιότητα.

Κ: *(Σηκώνεται και πέφτει κλαίγοντας στην αγκαλιά του Π.)* Αν ανοίξετε την καρδιά μου, θα βρείτε ένα κακοτράχαλο βουνό κι έναν άνθρωπο ολομόναχο ν' ανηφορίζει. Η ζωή μου έχει καταντήσει αβάσταχτη. Καμπανίζω ξεκρέμαστος ανάμεσα ουρανού και γης, διωγμένος κι από τον ουρανό κι από τη γης.

Π: *(Αφήνοντας το όπλο να πέσει στο πάτωμα)* Αχ, αδερφέ μου. Οι Κινέζοι λένε: «Την κατάρα μου να 'χεις και να γεννηθείς σε μιαν ενδιαφέρουσα εποχή». Γεννηθήκατε στην πιο ενδιαφέρουσα εποχή, γεμάτη περιπέτειες και συγκρούσεις. Και καταφέρατε αυτήν την εποχή να την κλείσετε μοναδικά στα βιβλία σας.

Κ: *(Κλαίγοντας)* Ένα όραμα κυνηγούσα ολοζωής, ένα όραμα σκληρό, σαρκοφάγο, ακατάλυτο, την ουσία. Όλο τον κόσμο γύρισα και δεν το βρήκα. Μα το βρίσκω τώρα εδώ στην αγκαλιά σας, αδερφέ μου.

Π: *(Σφίγγοντάς τον στην αγκαλιά του)* Άλλος γίνεται ήρωας αθάνατος από Θεού, κι άλλος —εκλεκτός σαν εσάς— με τον δικό του αιματηρό αγώνα. Η σημερινή συνάντησή μας είναι για τη ζωή μου το πιο αψηλό ορόσημο.

Από δω απάνω που στέκομαι τώρα, βλέπω με περισσότερη εμπιστοσύνη το μέλλον του κόσμου. *(Παίρνει βαθιά ανάσα)* Ας καθίσουμε. *(Κάθονται και οι δυο στις πολυθρόνες τους)*

Σβήνουν τα φώτα στη σκηνή κι ένας προβολέας πέφτει πάνω στη φοιτήτρια που σηκώνεται όρθια και απευθύνεται στο κοινό.

Ένα συννεφιασμένο απόγευμα, δυο άνθρωποι συναντιούνται κρυφά σ' ένα αστικό σπίτι στην Αθήνα για να σχεδιάσουν τη μεγαλύτερη πλάνη της ανθρώπινης ιστορίας. Ο Καζαντζάκης ονειρεύεται να ιδρύσει τη νέα μεγάλη θρησκεία που πιστεύει πως έχει ανάγκη ο σύγχρονος κόσμος, μέσα από ένα σοκαριστικό σχέδιο. Και αυτό φιλοδοξεί να το πετύχει σκηνοθετώντας ο ίδιος την πανηγυρική νεκρανάστασή του! Γιατί αυτός είναι ο απώτερος στόχος του: να γίνει αθάνατος, καταφέροντας να νικήσει τον ίδιο τον θάνατο. Ο Πρεβελάκης, ο πιο πιστός σύντροφος της ζωής του, αντιδρά έντονα προσπαθώντας να τον αποτρέψει. Εκφράζει τη βεβαιότητα πως έχει ήδη καταφέρει να γίνει αθάνατος μέσα από το έργο του και απειλεί να αυτοκτονήσει για να μην ζήσει τον απόλυτο εξευτελισμό του δασκάλου του.

Είναι δύσκολη τούτη η ώρα, γεμάτη αγωνία. Ο Καζαντζάκης βρίσκεται μπροστά στην πιο κρίσιμη καμπή του βίου του και η απόφασή του θα επηρεάσει όχι μόνο τη δική του ζωή, αλλά και την ιστορία ολάκερου του κόσμου.

Για να δούμε όμως τι μας επιφυλάσσει η συνέχεια.

Η φοιτήτρια πηγαίνει πάλι και κάθεται στην άκρη της σκηνής. Σβήνει ο προβολέας και ανάβουν τα φώτα.

Κ: *(Κάθεται στην πολυθρόνα με ξαπλωμένο πίσω το κεφάλι του, χωρίς τα γυαλιά του)* Σαράντα χρόνια ασκήτευε ένας μεγάλος άγιος, σαράντα χρόνια δεν μπορούσε να φτάσει στο Θεό. Κάτι στεκόταν ανάμεσα και τον εμπόδιζε. Κι ύστερα από σαράντα χρόνια κατάλαβε: ήταν ένα σταμνάκι που το αγαπούσε πολύ, γιατί έβαζε μέσα το νερό που έπινε και το δρόσιζε. Το σπασε και μονομιás έσμιξε με τον Θεό. Το δικό μου το σταμνάκι ήταν η ματαιοδοξία, Παντελή. Απόψε με βοηθήσατε να τη σπάσω. Κι είμαι έτοιμος τώρα ν' ανταμώσω κατάματα τον Θεό.

Π: Ήμασαν μια ζωή αχόρταγοι κι οι δυο. Μα το ξέρουμε καλά, πως όταν είμαστε μαζί, αρκεί να δειπνήσουμε με μια φούχτα χώμα για να χορτάσουμε.

Κ: *(Χαμογελάει ελαφρά)* Γνωριζόμαστε μια ζωή. Μην ακούτε τι λέω, δεν ξέρω τι λέω. Είμαι ποιητής.

Π: Ναι, αυτό είστε. Ένας αληθινός ποιητής.

Κ: Έκαμα λάθος που φοβήθηκα τους ανθρώπους. Ξέρετε τι είναι οι άνθρωποι, τώρα που το συλλογίζομαι; Είναι δροσουλίτες, πάχνη καμωμένη από δροσούλα, τι να φοβηθεί κανείς απ' αυτούς;

Π: Δύσκολο πράμα ο άνθρωπος. Πώς να τον καταλάβουμε;

Κ: *(Με ήρεμη, σιγανή φωνή)* Έχετε απόλυτο δίκιο, Παντελή. Δεν χρειαζόμαστε νέους Προφήτες. Κανείς δεν μπορεί να σώσει τους ανθρώπους, μόνοι τους μονάχα μπορούν να σωθούν.

Π: Εσείς το καταφέρατε περήφανα αυτό, γιατί το αίμα σας το κάνατε μελάνι.

Κ: Η πλάτη μου αληθινά μυρμηδίζει κι ετοιμάζει φτερά. Θα πάω στον Παράδεισο, Παντελή. Τι καλό να 'χαμε τίποτα κρητικό πράμα να τους κρατάω εκεί απάνω. Μια βούργια με τυρί, ένα βάζο νεραντζάκι, ένα μάτσο φασκομηλιά. Ο Παράδεισος έγινε για τους αμαρτωλούς. Το νιώθω ξεκάθαρα αυτό τώρα που ετοιμάζομαι να βάλω το μαύρο κράνος.

Π: Είμαι νεότερος πολύ από σας κι έχω το φοβερό κλήρο να θάψω μερικούς ανθρώπους που αγαπώ. Κάμετε ό,τι μπορείτε για να με πικράνετε όσο το δυνατό αργότερα. Θυμάστε; Είχατε πάντα την πίστη πως θα πεθαίνατε σε ηλικία 83 ετών. Και είστε, αλίμονο, ακόμα στα 74.

Κ: *(Με φωνή που αργοσβήνει)* Ξέρετε γιατί δεν αξίζω να γίνω Προφήτης, Παντελή; Γιατί κάποτε ένας γέρος αρχάγγελος αντάρτης μου έστειλε ένα τηλεγράφημα όλο πρόκληση, θάρρος κι ανταρσία: «Εύρον πράσινην πέτρα ωραιοτάτην, ελθέ αμέσως!»), ήταν τα λόγια του Ζορμπά, κι εγώ θύμωσα στην αρχή και μετά τρόμαξα. Δεν τόλμησα, δεν κίνησα, δεν ακολούθησα τη θεϊκιά θηριώδη κραυγή του. Δεν έκαμα τη γενναία παράλογη πράξη. Οι πιο διαλεχτοί, οι καπετάνιοι, γροικούν εντός τους μια Σειρήνα —την ψυχή τους— κι ακολουθούν παλικαρίσια τη φωνή της. Εγώ πολύ αργά γνώρισα τον Ζορμπά, σωτηρία πια δεν υπήρχε για μένα, είχα πια αγιάτρευτα καταντήσει καλαμαράς. *(Ανασηκώνει λίγο το κεφάλι)* Παντελή, πού είστε;

Π: *(Κλαίγοντας του σφίγγει το χέρι)* Εδώ είμαι, αδερφέ μου, κι εγώ καλαμαράς γίνηκα, μα μπορούμε θαρρώ κι εμείς οι καλαμαράδες να βάλουμε φωτιά στις ψυχές των ανθρώπων με τα γραφόμενά μας. Σαν το αηδόνι κελαηδούμε: Μη με κοιτάς φτωχοντυμένο. Είχα κι εγώ φτερά, μεγάλα, λαμπερά, μα τα ‘κανα τραγούδι.

Κ: Γνώρισα κάποτε ένα καλόγερο, δε θυμάμαι πού. Κάθε πρωί που ξυπνούσε, κατέβαινε στη βρύση της αυλής και πλένουνταν, ξεγδέρνουνταν με μανία, για να ξεμαγαρίσει από τα όνειρα που έβλεπε τη νύχτα. *(Αφήνει το χέρι του Π. και κάνει νευρικές κινήσεις με τα δυο χέρια σαν να βγάζει το δέρμα του από το κορμί του)* Έτσι κι εγώ, ήρθε η ώρα, τώρα που φεύγω, να βγάλω από πάνω μου, αυτές τις ιδέες που μου μπήκαν, να ξεμαγαρίσω. Παντελή, πού είστε;

Π: *(Κλαίγοντας του σφίγγει ξανά το χέρι)* Εδώ είμαι, αδερφέ μου, δίπλα σας.

Κ: *(Με φωνή σπαρακτική)* Νερό! Νερό! Δώστε μου νερό! Τόσοι ωκεανοί που αγνάντεψα σαν Οδυσσέας, δε μ' έχουν ξεδιψάσει *(Ο Π. του ακουμπάει στα χείλη ένα ποτήρι νερό.)* Έχετε γεια Παντελή, αδερφέ μου. Nevermore! Το παραμύθι παίρνει τέλος. Φεύγω ήσυχος, γιατί έχω όλες τις ταραχές μέσα μου και τίποτα δεν με ταραίζει πια. Καλώς όρισες, αδελφέ θάνατε. Τώρα νιώθω αληθινά λεύτερος. Κι όταν η λευτεριά σβήνει τη λαχτάρα για λευτεριά, τότε η ζωή απλώνεται ευτυχισμένο κοιμάμενο νερό. *(Ρίχνει πίσω το κεφάλι στην πολυθρόνα και πεθαίνει)*

Π: *(Πέφτει στο στήθος του και οδύρεται για ώρα. Μετά σηκώνεται και τον ασπάζεται)* Σκύβω, φιλώ το χέρι σας, φιλώ τον ώμο τον δεξό σας, τον ώμο τον ζερβό σας, ύστερα τα δυο σας μάτια. *(Δακρύζει)* Τα χείλια μου γέμισαν αρμύρα από τα δάκρυά σας, δάσκαλε. *(Πέφτει στο στήθος του και οδύρεται)*

Ξεκινάει να ακούγεται η μουσική από το "Soledad" του Astor Piazzolla. Η νεαρή φοιτήτρια σηκώνεται από τη θέση της, περπατάει προς το κέντρο της σκηνης και κλείνει απαλά τα μάτια του Κ. ενώ ο Π. οδύρεται στο στήθος του.

Κατόπιν σβήνουν τα φώτα και μένει μόνο ο προβολέας πάνω στη νεαρή φοιτήτρια που πηγαίνει στο κέντρο της σκηνης και κάθεται οκλαδόν. Κρατώντας στα χέρια της ανοιγμένη την αρχική επιστολή του Κ., απευθύνεται στο κοινό. Συνεχίζει να παίζει η μουσική την ώρα που μιλάει.

Η ιστορία που μόλις παρακολουθήσατε είναι πέρα για πέρα αληθινή! Έτσι ακριβώς συνέβησαν τα γεγονότα μετά τον θάνατό του Νίκου Καζαντζάκη. Στην Τάπια του Μαρτινένγκο δεν είναι θαμμένος στ' αλήθεια ο ποιητής, μα ένα ξένο σώμα. Η σορός του βρίσκεται θαμμένη στο Τρίτο Νεκροταφείο Αθηνών, σ' έναν ταπεινό τάφο χωρίς το πραγματικό του όνομα. Στο μάρμαρο είναι λιτά χαραγμένο ένα συμβολικό ψευδώνυμο μέσα από το έργο του, που θα σας δυσκολέψει για να το ανακαλύψετε. Μα

όποιος αληθινά έχει αγαπήσει το έργο του μεγάλου στοχαστή, θα καταφέρει να το βρει.

Σβήνουν τα φώτα και η φοιτήτρια στο σκοτάδι βάζει φωτιά στο γράμμα μ' ένα σπύρτο. Το κρατάει λίγο και μετά το αφήνει να καεί πάνω στη σκηνή.

Ακούγεται μια φωνή μέσα από το κοινό που φωνάζει: «Αθάνατος!».

Κι η κοπέλα απαντάει αργά με σιγανή φωνή στο σκοτάδι:

Τώρα είναι αληθινά λεύτερος. Γιατί όταν η λευτεριά σβήνει τη λαχτάρα για λευτεριά, τότε η ζωή απλώνεται ευτυχισμένο κοιμάμενο νερό.—

ΤΕΛΟΣ

ΥΛΙΚΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΑΡΑΣΤΑΣΗ

- Εξώφυλλο του βιβλίου «Ο Κρητικός – Η πρώτη λευτεριά» του Π. Πρεβελάκη
[[Κατεβάστε το αρχείο](#)]
- Δείγμα χειρόγραφης επιστολής Νίκου Καζαντζάκη για εκτύπωση μπροσπίσω // Μπορεί να χρησιμοποιηθεί επίσης και ως πρώτη σελίδα στο χειρόγραφο πακέτο του βιβλίου «Αναφορά στο Γκρέκο»
[[Κατεβάστε το αρχείο](#)]
- Σκηνές από την κηδεία του Νίκου Καζαντζάκη το 1957 στο Ηράκλειο
[[Δείτε το video](#)] [[Κατεβάστε το αρχείο](#)]
- Μουσική “Soledad” του Astor Piazzolla
[[Ακούστε](#)] [[Κατεβάστε το αρχείο](#)]
- Φωτογραφία Καζαντζάκη – Πρεβελάκη με τον πρίγκιπα των κρίνων
[[Κατεβάστε το αρχείο](#)]

ΤΟ ΘΕΑΤΡΙΚΟ ΕΡΓΟ
ΕΥΤΥΧΙΣΜΕΝΟ ΚΟΙΜΑΜΕΝΟ ΝΕΡΟ
ΤΟΥ ΓΙΑΝΝΗ ΦΑΡΣΑΡΗ

ΕΚΔΟΘΗΚΕ ΣΕ ΨΗΦΙΑΚΗ ΜΟΡΦΗ
ΤΟΝ ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟ ΤΟΥ 2019 ΣΤΟ
ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΟΥ ΕΡΓΑΣΤΗΡΙΟΥ ΠΥΡΟΔΟ
ΤΗΣΗΣ ΘΕΑΤΡΙΚΗΣ ΓΡΑΦΗΣ ΤΟΥ
ΘΑΝΑΣΗ ΤΡΙΑΡΙΔΗ ΚΑΙ ΔΙΑΝΕΜΕΤΑΙ
ΕΛΕΥΘΕΡΑ ΣΤΟ ΔΙΑΔΙΚΤΥΟ ΑΠΟ ΤΗΝ
ΑΝΟΙΚΤΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΥΠΟ ΑΔΕΙΑ
CREATIVE COMMONS (BY-NC-SA)

